

SKAPANDE VERKSAMHET

En studie om förskollärares reflektioner kring skapande verksamhet och dess betydelse för barns utveckling och lärande

Grund
Pedagogiskt arbete

Olga Vasilieva

2018-FÖRSK-G91

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskollärarytbildning

Svensk titel: Skapande verksamhet. En studie om pedagogers reflektioner kring skapande verksamhet och dess betydelse för barns utveckling och lärande.

Engelsk titel: The creative activities.

A study of preschool teachers' reflections on creative activities and its importance for children's development and learning.

Utgivningsår:2018

Författare: Vasilieva Olga

Handledare: Susanne Klaar

Examinator: Catrine Brödje

Nyckelord: Skapande, kreativitet, skapande verksamhet, estetik, estetiska lärprocesser, creativity.

Sammanfattning

I denna uppsats studeras förskollärares uppfattningar om skapande verksamhet och dess betydelse för barns utveckling och lärande i förskolans pedagogiska arbete. Studien baseras på definitionen av begreppet skapande. Syftet med mitt arbete är att belysa de perspektiv om skapande verksamhet som finns hos förskollärare och deras betydelse för barnens utveckling och lärande. Här syns pedagogers tankar om skapande verksamhet. Jag studerar pedagogernas uppfattningar om meningen med skapande verksamhet för barnens utveckling, lärande och pedagogiska verksamhet. Studien genomfördes med kvalitativa intervjuer och fenomenografisk analysmetod.

Studien omfattar sju förskollärare i tre olika förskolor. Resultat visade att förskolelärare ser på skapande verksamhet som en process där något tillverkas, en process där barn utvecklas som individer, ett medel och en ämnesintegration för att utveckla färdigheter och kunskaper (lära). Pedagoger likställer skapande verksamhet med estetik och kreativitet. Skapande verksamhet har betydelse för utveckling av färdigheter och kunskaper som språk, matematik, naturkunskap samt motorik. Skapande verksamhet främjar utveckling av personlighet, inre värld, kognition, tänkande och fantasi.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
1.1. Syfte och frågeställning.....	2
2. BAKGRUND	3
2.1. Definition av skapande.....	3
2.2. Den skapande verksamheten.....	4
2.3. Estetik.....	6
2.4. Kreativitet.....	7
2.5. Estetiska läroprocesser	10
3. METOD.....	12
3.1. Kvalitativ metod.....	12
3.2. Kvalitativ intervju	12
3.3. Forskningsetiska perspektiv	13
3.4. Urval och genomförande	14
3.5. Bearbetning och analysarbete.....	14
3.6. Trovärdighet, tillförlitliga och giltiga resultat.....	15
4. RESULTAT OCH SAMMANFATNING.	17
4.1 Kategori 1: Pedagogerna ser skapande verksamhet som en process där något tillverkas..	17
4.2. Kategori 2. Pedagoger ser skapande verksamhet som en process där barn utvecklas som individer	18
4.3. Kategori 3. Pedagoger ser skapande verksamhet som ett medel för att utveckla andra färdigheter och kunskaper (lära)	21
4.4. Kategori 4. Pedagoger likställer skapande verksamhet med estetik.	24
4.5. Kategori 5. Pedagoger likställer skapande verksamhet med kreativitet.....	25
4.6. Sammanfattning	26
5. DISKUSSION	29
5.1. Resultatdiskussion.....	29
5.2. Metoddiskussion.....	32
5.3. Didaktiska konsekvenser.....	33
REFERENSER.....	34
BILAGA1	36

1. INLEDNING

Under hela min förskollärautbildning och speciellt kursen om estetiska läroprocesser väcktes frågor om barnens drivkrafter, intressen och motivation till kunskapstagande, lärande och utveckling. Vi lär oss att barnets kreativitet, fantasi, sinnesupplevelser och känslor står i centrum för barnens utveckling, lärande och verksamhet. Bland olika metoder som främjar barnens utveckling och lärande är det särskilt viktigt med betydelsen av skapande verksamhet samt hur denna är knuten till barnens estetiska utveckling och estetiska läroprocesser. I Läroplan för förskolan (Lpfö98, rev.2016, s.7), som är grunden för förskolans verksamhet, står det tydligt att skapa och kommunicera med olika uttrycksformer, såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse, samtal och skriftspråk, utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. Där också står att ” barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande” (Lpfö98, rev.2016, s.7) och ” förskolan ska ge barnen stöd i att utveckla en positiv uppfattning om sig själva som lärande och skapande individer” (Lpfö98, rev.2016, s.7). Detta betyder att skapande verksamhet har en viktig plats i pedagogens arbete och planeringsinnehåll för barnens utveckling och lärande, både som ämne, mål och redskap som kan främja intresse och undran för kunskaper och hjälpa barnen. Skapande verksamhet är viktigt och betydande för barnens möjligheter att uttrycka sig, lära sig, utveckla kognitiva förmågor, tolka den omgivande världen, samspeja med omgivningen och utveckla kommunikativa förmågor. Under min VFU-period märkte jag att skapande aktiviteter är en av de mest intressanta och spännande verksamhetsformerna för barnen. Nästan alla barn tycker om att måla, leka med playdoh, klippa och klistra, designa eller konstruera. Dock har jag märkt att pedagoger i olika grad använder/arbetar med skapande verksamhet vid planerade aktiviteter. Vissa pedagoger planerar och arbetar med skapande verksamhet regelbundet och systematiskt t.ex. varje vecka och vid de flesta aktiviteterna. En del av pedagogerna arbetar mindre d.v.s. inte ofta med skapande verksamhet utan använder andra sätt och metoder för barnens utveckling och lärande beroende på planeringen.

Hansson Stenhammar (2015) undersöker i sitt forskningsarbete frågan om estetik, de estetiska ämnenas och läroprocessernas situation i skolan. Hon skriver att genom historien har det skrivits i läroplaner och andra styrdokument om estetikens och skapandets betydelse för barns utveckling och lärandeprocess. Hon anser dock att det finns en begränsad förståelse av begreppet estetik och det estetiska, och att deras egna värden utesluts samt underskattas i samband med utbildning. Studien bekräftar hennes antaganden om att estetiska och teoretiska ämnen har olika värden, roller och placeringar utifrån elevernas och pedagogernas resonemang om läroprocesser. Den bekräftar också att det finns en obalans mellan estetiska läroprocesser och olika kunskapsformer och hur det bildas en helhet i läroprocesser. Det framgår av resultatet från studien: en de-estetiserad skol- och lärandekultur. Resultatet visade att lärande och kunskapsbildning i undervisningen i skolor kan utföras i en reproducerande kvantitativ process. Baserat på resultaten från studien anser Hansson Stenhammar (2015, s.164) att det är viktigt att i utbildningssammanhang redogöra för vad läroprocesser har för innebörd i relation till skapande aktiviteter. Hon menar att det är relevant att undersöka vidare hur betydelsen för vissa begrepp ändras beroende på kontext, i detta fall i vardagliga skolkontexter istället för konstnärliga. Exempelvis pekar hon på begrepp så som kreativitet, skapande och fantasi (Hansson Stenhammar, 2015, s.179). Utifrån resultatet av hennes forskning och påståenden kring begreppet skapande tänker jag att det är relevant att undersöka situationen i förskolor om skapande verksamhet i dessa förskolor. Mot bakgrund av detta vill jag undersöka pedagogers förståelse för skapande verksamhet och dess betydelse för barnens utveckling och lärande. Jag vill förstå hur pedagoger resonerar kring detta. Hur de definierar begreppet skapande samt

skapande verksamhet? Tänker de att det är viktigt med skapande verksamhet för barnens utveckling och lärande eller lägger man skapande verksamhet kanske åt sidan? Hur arbetar pedagoger med pedagogisk verksamhet utifrån sina tankar om skapande?

1.1. Syfte

Syftet med mitt arbete är att belysa den förståelse om skapande verksamhet som finns hos förskollärare och dess betydelse för barnens utveckling och lärande. Jag vill studera pedagogernas uppfattning av skapande verksamhet för barnens utveckling och lärande.

Frågeställning:

Hur uppfattar förskollärare skapande verksamhet och dess betydelse för barnens utveckling och lärande?

2. BAKGRUND

I detta kapitel betraktas begreppet skapande som grundläggande för detta arbete, kapitlet redogör också för vad skapande i sig kan innehålla. Vidare definieras skapande verksamhet och dess betydelse för barnens utveckling och lärande. Betydelsen av ordet estetik lyfts fram för att sedan redovisas tidigare forskning om vad estetik innebär och hur de olika estetiska processerna kan främja barns lärande. Avsnittet estetik, estetiska läroprocesser och kreativitet inriktar sig på begreppsdefinition och dess samband med begreppet skapande.

2.1. Definition av begreppet skapande.

Som grundläggande förståelse i undersökningen av förskollärares uppfattningar kring skapande verksamhet och dess betydelse presenteras här det huvudsakliga begreppet skapande. Pramling Samuelsson, Asplund Carlsson, Olsson, Pramling & Wallerstedt (2011, s.12) skriver att ordet ”skapande” ofta används istället för ordet estetik inom den pedagogiska verksamheten och begreppet estetik kan ses som ett samlingsnamn för konst och skapande. Pramling Samuelsson et.al (2011, s.12) förklarar att ofta innebär skapande för barn i yngre åldrar att skapa med material, som t.ex. vid målning eller kollageskapande, och mer sällan dans, musik och poesi. Ett skapande innehåll kan fungera både som mål och medel: som mål när barn utvecklar ett kunnande om något, uppnår något, uppnår färdigheter, och som medel med vilket barnet uppnår något.

Vygotskij påstår, enligt Häikiö (2007), att det konstnärliga skapandet kan ses som en egen medvetenhets- eller kunskapsform, d.v.s. att förmågan till fantasi och föreställningsförmåga har en viktig funktion i lärandet. Vygotskij menar att uppleva genom skapande och kreativa handlingar är, å ena sidan, ett viktigt medel, en motivation för att lära och förvärva kunskaper och, å andra sidan, är källan till bildandet och utvecklingen av personligheten. Vygotskij (1995) betraktar alla skapande och kreativa aktiviteter som reproduktion av handlingar och produktioner. Skapande som reproduktion handlar om återskapande där man bearbetar gammal erfarenhet, upprepar utarbetade handlingar, mönster och återskapar tidigare uppfattningar som bygger på upprepning. Att bearbeta tidigare erfarenhet genom skapande är viktigt för barnens anpassning till omvärlden. De behöver utarbeta vanor och grunder och skapa en egen föreställning och bild av omgivningen. De produktiva aktiviteterna och skapande som kreativa aktiviteter leder till nya handlingar, till nya situationer, beteenden och produktioner. Vygotskij (1995, s. 81) anser att det teatrala skapandet ger barn möjlighet att befria sig från livsintryck, utforma och utveckla fantasi i levande bilder genom dramatisering. Teaterskapande är också språkskapande samt påverkar språkutvecklingen. I det litterära skapandets eller språkets sökande kan man urskilja barns eget berättande. Det handlar om barnens sätt att uttrycka sig i ord och lära sig av ordens placering, ordningsföljden och språkmelodin. Den främsta formen av skapande, skriver Vygotskij (1995, s.87), är ritande. Ritande är det enklaste sättet för barnen uttrycka sig samt att uttrycka känslor för den omgivande världen, för det som intresserar dem.

”Skapande kan också betraktas som liktydigt med kreativitet, d.v.s. att det handlar om nytänkande, uppfinningsrikedom, konstruktivitet och idériedom” (Granberg, 2001, s.28). Att beskriva skapande, förklarar Granberg (2001, s.17), handlar om att skapande ses som produktion och det handlar om att framställa/tillverka saker och får fram resultat. När skapande inriktas mot produktion istället för mot reproduktion blir det färdiga resultatet mer betydelsefullt än själva skapande processen, där tonvikten är att göra produkten estetiskt

tilltalande. Granberg skriver att skapande kan ses som reproduktion som handlar om att avbilda, återge och kopiera. Här kan den skapande uppgiften ske genom olika tekniker.

Med hänsyn till språkliga moderniseringar, och den ryska textens originalversionen, skriver Forsberg Ahlcrona (2016, s.50) att vid översättning av ordet ”inbillning och skapande”, som Vygotskij menade, är det närmare och mer passande med orden ”fantasi och kreativitet”. Vygotskij (1995) menar att skapande och kreativa handlingar handlar om kognition, tankeförmågor, kreativitet, kreativa handlingar. I sin tur pratar Forsberg Ahlcrona (2016) om definitionen av kreativitet som skapande.

Häikiö (2007, s.30) talar om två aspekter av skapande: intryck och uttryck. Intrycks- och uttrycksaspekter är två utgångspunkter i arbete med skapande. Häikiö (2007) skriver om att de två aspekterna är sammanknutna med Malcolm Ross teorier om impression och expression och hans modell om att olika impressions- och expressions element kan användas i barns skapande verksamhet som sinnesträning, inre bildskapande och fantasi, media samt hantverk och tekniker. Intryck handlar också om inre och yttre faktorer i barnens motivation. Inre motivation beror av barns erfarenhet, tankeförmåga, fysiska och sociala miljö. Yttre motivation beror av mål, krav och belöning. Inre och yttre faktorer kan fungera gemensamt i en upplevelse. Uttryckssätt handlar om estetiska uttryck i olika former, så som musik, rörelse, drama, bild och form.

Utifrån ovanstående är det möjligt att göra en sammanfattning om vad skapande kan innehålla i sig. Skapande kan betraktas som estetik, kreativitet, medvetenhets- eller kunskapsform, produktion och reproduktion, inre skapande som fantasi, uppfattningar, kunskaper, upplevelse; yttre skapande med material, rörelse, musik, bild, litteratur. Den kan ses som mål och/eller medel, motivation för barns kunskaper och färdigheter. Skapande kan också betraktas som utveckling av barns personlighet, kunskaper, kognition, sinnesträning, arbete med estetiska ämne som bild, musik, dans, litteratur, teater; arbete med material, hantverk och tekniker. Skapande handlar om intrycks- och uttrycksaspekter, barnens fantasi, upplevelse, känslor, motivation, erfarenhet, tankeförmågor, social utveckling, fysiska miljö.

2.2. Skapande verksamheten och dess betydelse för barns utveckling och lärande.

Vygotskij (1995, ss.75,81) skriver att det bästa sättet att stimulera skapandet är att organisera barnets liv och miljö, vilka skapar behov och möjligheter till skapande för barnen. Varje period i barndomen, varje åldersnivå, har sin egen typiska form av skapande och sitt eget uttryck. Han pratar om bestämda uppgifter, teman och metoder från musiken, måleriet, litteraturen och teatern som erbjuder en rad känslor och upplevelser. Arbetet med skapande behövs för att barnen ska kunna uttrycka sina känslor och emotioner. Det är viktigt att nämna att i skapandeprocessen överförs barnens intresse för handlingsprocessen till resultaten. Häikiö (2007, s.232) skriver att under skapandeprocessen bearbetar barnen sina upplevelser på ett fördjupat plan. Hon menar att denna upplevelse är befäst i tanke och som erfarenhet och fungerar som bas för minnet. Häikiö (2007, s.145) förklarar att i Sverige har arbetet med estetiska uttrycksformer genom skapande aktiviteter en stark position. Den pedagogiska verksamheten och det skapande arbetet kan inte skiljas från varandra.

Granberg (2001, s.69) säger att miljö runt barn har stor betydelse och är en förutsättning för skapande verksamhet. Möbler och material bör för fantasin vara öppna för användning och stimulerande samt bjuda in till eget skapande.

Malmström (2016, ss. 27–29) anser att skapande stärker elevernas självförtroende, självbild och utvecklandet av identiteten. Genom skapande kan individen skapa betydelse om hur världen är ordnad. Under skapandet överförs den inre världen och känslan till både processen och resultatet.

Wiessenrieder (2008, s.53) ger en sammanfattande lista av den skapande verksamhetens positiva effekter på barnens utveckling och lärande:

1. Skapande hjälper barn att bearbeta svåra känslomässiga upplevelser
2. Skapande tränar gränser
3. Skapande stimulerar lusten till lärande
4. Skapande hjälper till att återupptäcka nyfikenhet
5. Skapande ger mod till att våga utvecklas. Barnen kan se och följa sin egen utveckling genom skapande arbete
6. Skapande föder glädje
7. Skapande främjar och utvecklar kommunikationen med andra och bidrar till att utveckla relationer.
8. Skapande bidrar till utvecklingen av inre bilder
9. Skapande hjälper barnen att se sammanhang

Weissenrider anser att skapande har positiva effekter på en persons utveckling, både när det gäller personlig utveckling, kunskapsutveckling och beteende. Skapande innehåller många möjligheter och många olika moment som på olika sätt gör avtryck i barnens utveckling.

Phillips (2015, s.9) delar med sig av sina tankar och erfarenheter av arbete med barn och beskriver skapande som processer där man producerar eller reproducerar någonting, förvandlar något till något som leder till ett resultat. Skapandets kärna är den kreativa processen, aktiviteter där man använder sinne, fantasi, kognitiva förmågor och rörelse. Skapandeprocesser handlar om tankar och känslor, inspiration och emotioner. Phillips som är lärare i barn- och fritidsämnen, understryker betydelsen av skapande verksamhet och dess betydelse för barnens utveckling och lärande. Skapande verksamhet leder till social, emotionell, motorisk och kognitiv utveckling. Skapande verksamhet ger möjlighet att utveckla olika förmågor som t.ex. problemlösning, vilka kan användas vidare i livet. Motorisk utveckling handlar om finmotorik och koordination. Vid utövande av sång utvecklas munmotorik, och vid dans och rörelse utvecklas grovmotorik. Emotionell utveckling, skriver Phillips (2015, s.20), handlar om känslor, psyke och personlighet. Skapande verksamhet är ett sätt att lära känna sig själv och få bättre självbild, det har en positiv inverkan på självkänslan och självförtroendet. Skapande verksamhet har även en terapeutisk roll, där både medvetna och omedvetna tankar och känslor sorteras och bearbetas. Social utveckling sker i samarbete med andra. När man arbetar tillsammans med skapande i gruppen utvecklas ens samarbetsförmåga, empati, tolerans, respekt och man lär sig se situationer från olika perspektiv. Phillips (2015, ss.26–27) betonar skapandets betydelse för hälsan. Hon menar att skapande verksamhet är ”stundens glädje och njutning” och har en omedelbar positiv hälsoeffekt. Men när sådana aktiviteter blir tråkiga eller misslyckas, då får det en motsatt effekt hos barnet. Rörelse och fysisk aktivitet är viktigt för kroppens hälsa: barnet lär känna sin kropp, utvecklar motoriska funktioner då muskler och ben aktiveras. Det i sin tur ger energi, ökad koncentrationsförmåga, bättre sömn och förebygger övervikt. Skapande verksamhet är viktigt för sinnesstimulans då t.ex. syn och hörsel aktiveras. Phillips skiljer mellan fritt skapande, styrt och handlett. Med fritt skapande avses skapandeprocessen där barn målar,

bygger eller konstruerar vad de vill och hur de vill från material som de själva väljer. Det handlar mest om fri aktivitet i den pedagogiska verksamheten. Styrt skapande handlar om pedagogens relation till skapandeprocessen, materialet och temat. Pedagoger bestämmer temat, materialet och hur ska barnen göra. De flesta aktiviteter är planerade. Handlett skapande är skapande som delvis sker med pedagogens hjälp: pedagogen kan hjälpa till med att starta upp, föreslå teman, material och idéer, men barnen väljer själva hur de ska göra.

2.3. Estetik

Utifrån det som tidigare nämnts kan begreppet skapande betraktas som både estetik och kreativitet samt även som arbetet med de estetiska ämnena. Detta gör det meningsfullt att ytterligare redogöra för begreppet estetik och begreppet kreativitet (se.7), och vad begreppen kan innehålla i sig och deras sammanhang i skapandet.

Vygotskij (1995, s.9) skriver att estetisk uppfostran och utveckling handlar om utveckling och lärande hos barnen genom estetik, kunskapstagande och föreställningar om hur världen hör ihop. Han förklarar att de estetiska ämnena så som drama, litteratur och teckning samt skapande utvecklar barns kognitiva förmågor och tänkande, samt språk och sociokulturella relationer. Forsberg Ahlcrona (2016, s.35) säger att estetik och estetiska aktiviteter alltid förknippas med kreativitet oavsett i vilken form eller verksamheter de gestalts. Hansson Stenhammar (2015, s.57) skriver att begreppet estetik har en varierande innebörd. Det förknippas med läran om det sköna och uppstår i samband med konstabegreppet. Begreppet estetik kan beskrivas i termer av aktivitet, förnimmelse, iakttagande, att uppfatta och att skapa. Hon förklarar att estetik handlar om konstens metoder, om logiskt och intuitivt tänkande som reflektion och analys. I denna tolkning står skapande akten i centrum för kunskapsutveckling och avser det som är nytt i något som redan är känt. Pramling Samuelsson et.al (2011, s.12,) skriver att estetik är läran om det sköna och om konst. Det används i förskolans pedagogiska verksamhet i samband med estetiska ämnen eller det estetiska innehållet. Pramling Samuelsson et al. (2011, s.21) talar om att estetik och skapande kan användas både som medel för att uppnå färdigheter och/ eller som målet för barns kunskap. Estetik kan ses som process eller produkt. Produkten kan vara det som skapats och uppnått som mål. Produkten kan vara kunnande/kunskaper och kunnande kan också vara själva processen. Malmström (2006, s.12) beskriver att estetik tar itu med frågor om vad som är skönt och vackert eller fult i natur och konst, förnimmelse av det sköna respektive det fula. Bendroth (2014, s.49) förklarar att konstpedagogik har betydelse för små barn där syn och rörelse kopplas till det upplevda. Det upplevda, i sin tur, innebär tankar, känslor, handlingar och konst som skapar meningsfulla situationer, konstverk som skapas med barn där barn är aktiva.

Häikiö (2007, s.269) skriver att estetiken är som en generator i lärandet och skapar mening i mötet, vilket är en viktig del i utövandet av en konst eller vid skapande hos barn: ” [...] olika slags kreativa aktiviteter har en viktig funktion i att stärka barns förmågor att gestalta sina tankar och känslor, och för deras identitets och kunskapsutveckling” (Häikiö, 2014, s.72).

Karlsson Häikiö (2012, s.106) skriver att estetiska uttrycksätt är sätt och metoder för att lärande i språk, matematik, naturorienterings ämnen ska ske enligt ämnesintegrationen.

Paulsen (2010) förklarar att ordet estetik handlar om att se det sköna i naturen eller i skapandet av ting. ”Att uppleva på estetiskt sätt betyder att betrakta en bild som ger dig något” (Paulsen, 2010, s.81). Estetik anknyter i första hand till en känsla, förnimmelse eller upplevelse genom konst, och konstnärliga uttryck såsom bild, skulptur, musik, teater, dans och diktning. Estetisk fostran genom ämnen som musik, dans, slöjd, drama och poesi bidrar till utvecklingen av personligheten, och bidrar med både kognitiva och estetiska erfarenheter. Man utvecklar

känslighet, förmåga att känna sitt inre liv, man utvecklar förmågan att njuta och glädja sig åt upplevelserna från estetiska aktiviteter. Paulsen (2012, ss.83–85) betraktar estetiska aktiviteters betydelse både som metod och medel för att uppnå mål i förhållande till olika teman och som ett estetiskt ämne för estetiska mål. Han fastställer att målområdet för de estetiska ämnena är knutet till kunskaper, färdigheter, attityder och till det estetiska, tematiska och sociala. Med estetiska medel och med olika estetiska uttrycksformer i olika estetiska situationer utvecklas kommunikationsförmåga, samarbete och samspel. Barn lär sig att reflektera och bedöma, vilket utvecklar den kognitiva förmågan. Lindstrand och Selander (2009, s.109,130) skriver att estetik inte alltid betyder konst, men att konst alltid är estetisk. De nämner också estetiken som inre drivkraft: att skapa en lust och inre motivation genom positiva emotioner.

Baserat på det ovanstående kan följande samband och likheter urskiljas mellan förståelse om skapande och estetik. För det första syns samband mellan uttalandet av Vygotskij (1995) om skapande och Pramling Samuelsson et.al (2011) om estetik. Vygotskij (1995) talar om skapande som skapande handlingar, reproduktion av handlingar, återskapande, och produktioner, nya handlingar. Sådana skapande handlingar leder till bearbetning av gammal erfarenhet och/eller att barnet får ny produkt. Skapande ses som en kunskapsform. I sin tur betraktar Pramling Samuelsson et.al (2011) estetik som process eller produkt där både processen och produkten kan vara kunskaper. Således framstår både skapande och estetik som process, handling, produkt och skapande handling där barnen får kunskaper. I likhet med Vygotskijs (1995) uttalande om skapande och Pramling Samuelssons et.al (2011) uttalande om skapande och estetik, pratar Paulsen (2010) om estetik som något som förbinder arbete med sådana estetiska ämnen som musik, drama, litteratur och bild. Både Pramling Samuelsson et. al (2011), när de pratar om skapande och estetik, och Paulsen (2010), när han pratar om estetik och estetiska aktiviteter, betraktar dessa begrepp som mål och/eller medel, metod för lärande samt sätt för barnen att få kunskaper. Både skapande och estetik handlar om utveckling av barnens personlighet, tänkande och kognition. Dessutom knyts både skapande och estetik samman med barnens utveckling av den inre världen, känslor, fantasi och upplevelser om den omgivande världen. Det är anmärkningsvärt att Häikiö (2007) talar om skapandets yttre och inre aspekter och nämner barnens yttre och inre motivation som drivkrafter vid skapande. Lindstrand och Selander (2009) också nämner barnens inre motivation som inre drivkraft i relation till estetik. Det gemensamma i denna uppfattning av skapande och estetik är både det Vygotskij (1995) säger om estetiska ämnen och skapande; att de främjar barns socialutveckling, och det Paulsen (2010) säger om estetik; att arbete med estetiska ämnen utvecklar samarbete, kommunikation och samspel. I Pramling Samuelssons et.al (2011, s.12) uttalande framstår ordet ”skapande” som utbytbart med ordet ”estetik” och själva begreppet estetik kan ses som ett samlingsnamn för konst och skapande. Allt ovanstående ger oss möjlighet att dra slutsatsen att skapande och estetik står nära varandra.

2.4. Kreativitet

Vygotskij (1995, ss11-13) skriver om kreativitet som aktivitet, handling och skapande av något nytt snarare än ting i den yttre världen eller inre handling. Det handlar om konstruktion av intellekt, sinne eller känslan av det man skapar. Vygotskij (1995, ss.13,17) förklarar att den kreativa aktiviteten nämns inom psykologin i samband med fantasi. Fantasi, i sin tur, är grunden för varje kreativ aktivitet och möjliggör konstnärligt, vetenskapligt och tekniskt skapande. Vygotskij säger att kunskapsprocessen handlar om förhållandet mellan reproduktion och kreativitet. Reproduktion tillhör minnet och är en förutsättning för tänkande. Fantasi är den kreativa förmågan där medvetandet och kombinationsförmågan knyts till verkligheten. I

fantasin tolkar och binder dessa erfarenheter, känslor, tankar och känslor till varandra. Det handlar om att ge sig in i människans inre och om hur fantasin utgör grunden för alla kreativa aktiviteter. Häikiö (2007, ss.41,17) skriver att Vygotskij menar att ”känslor och tankeförmågor samspelar i lärande och att barnets lärande och det kreativa i lärandet är en kombination av sammanhang i vilka fantasi och minneskunskaperna kompletterar varandra. Utveckling av kreativa förmågor, som har en stor inverkan på barnens framtida bildande, är viktigt för individens utveckling som person.

Forsberg Ahlcrona (2016, s.13) skriver att ordet kreativitet kommer från latin och betyder att skapa eller frambringa, det betyder att skapa något som fanns inte förut. En modern vetenskaplig syn på kreativitet innebär att det är drivkraften till skapande, förändringar i den egna utvecklingen samt omgivningens utveckling, både materiellt och psykologiskt. Forsberg Ahlcrona (2016, s.35) säger att kreativitet handlar om olika processer i vårt medvetande, divergent och konvergent tänkande, motivation och fantasi. Kreativitet är också förknippat med estetik. Kreativitet handlar inte bara om konst utan också om handling, process, skapande, innovativ verksamhet, nya idéer samt förmåga att lösa problem. Forsberg Ahlcrona (2016, s.17) skiljer mellan fyra kreativitetskategorier:

1. Den expressiva kreativiteten, som syftar på fritt och spontant skapande samt uttryck och utlevelser genom olika estetiska former när barn t.ex. ritar och sjunger.
2. Den produktiva, vilken innebär det konstnärliga och vetenskapliga som innefattar specifika kunskaper och tekniker med syftet att skapa en bestämd ny produkt.
3. Den innovativa kategorin avser kombinatoriska och skapande samband inom olika material, områden och verksamheter.
4. Den banbrytande som handlar om uppkomsten av en helt ny idé, alltså en uppfinning.

Forsberg Ahlcrona pekar också på uppfinningskreativitet där idéer visas med material, metoder och tekniker. Forsberg Ahlcrona (2016, s.109) skriver att förskolans miljö och material spelar en viktig roll för barnets kreativitet och inspiration, utveckling och lärande.

Ping Cheung & Mo Ching Mok (2013) presenterar en studie som genomfördes i Hong Kong med syftet att klargöra förskollärares tolkningar om kreativitetens definition. Studien omfattade 563 intervjuer med förskollärare. Syftet med denna forskning var att undersöka och presentera en operativ definition av kreativitet samt att undersöka olika forskares syn på kreativitetens betydelse samt hur idéer om kreativitet skulle kunna vara multidimensionella. Man förutspådde också att förskollärarna skulle ha en mera traditionell uppfattning av kreativitet, baserad på estetiska eller konstnärliga aktiviteter. Utgångspunkten för denna studie var att kreativitet har haft stor betydelse de senaste åren i västerländska och asiatiska länder, vilket återspeglas i de politiska uttalanden som gjorts i dessa länder för inkludering av kreativitetsutveckling i den formella läroplanen. Kreativitet kan beskrivas på många olika sätt inom lärandet. Forskare tar fasta på dess betydelse i förhållandet mellan kreativitet och kognition, där kreativitet ses som en produkt. Kreativitet kan alltså knytas till personliga egenskaper. Kreativitet övervägs också i förhållande till behovet av att uttrycka sig på ett unikt sätt. Kreativitetens tonvikt ligger också på estetiska och uttrycksfulla resultat. Det andra sättet betonar att kreativitet är förmågan att reagera kreativt på förändrade situationer för att lösa problem och utmaningar och att ge ett positivt bidrag. Att kreativitet omnämns så många gånger i litteraturen tyder på att kreativitet är ett brett koncept som tolkas utifrån en traditionellt konstbaserad syn på samtida livskunskapspektiv.

Till denna studie, som genomfördes med en intervjumetod, utarbetades ett frågeformulär för att ta reda på lärarnas definitioner av kreativitet. Syftet med detta frågeformulär var att framställa

en lista med beskrivande begrepp av kreativitet. Slutligen kom fem dimensioner med 26 olika begrepp fram. En titel gavs för varje dimension som bäst representerar skillnaderna som behandlades. Dimensionerna omfattar innovation, produkt, problemlösning, kognitiva processer, personliga egenskaper samt en konstbaserad dimension. Bland de 26 begreppen fanns fantasi, nyfikenhet, nya idéer, känsla, självuttryck, problemlösning, nya kommunikationer, divergent tänkande, unik produkt, ny produkt, konvergent tänkande, estetiska, att skapa något från ingenting samt utforskning.

Resultaten av intervjuerna och tabeller där skalan visade en jämförande grad presenterades. Bland de 26 begreppen fick begreppet "produkten" lägre medelvärden i jämförelse med andra definitioner, medan kognitiv förmåga och personliga egenskaper fick högre medelvärden. Man kan säga att lärarens uppfattning om kreativitet är mer associerad med fantasi, idéer och uttryck samt idéer som reflekterades i en närmast konstbaserad syn på kreativitet. Denna studie har skapat en inblick i lärarnas uppfattningar om kreativitet i ett multidimensionellt perspektiv. Slutsatsen är att kreativitet är ett mångfacetterat begrepp. Resultatets betydelse utifrån studien var viktig för förskolläraernas fortsatta arbete med kreativa aktiviteter.

Den genomförda forskningen av Ping Cheung & Mo Ching Mok och uttalandena av Vygotskij, Häikiö, och Forsberg Ahlcrona gör det möjligt att förstå begreppet kreativitet. För den första framstår kreativitet som skapande, aktivitet, handling, process och innovativ verksamhet. För den andra sammanförs kreativitet mer med estetiska och konstbaserade aktiviteter. Kreativa aktiviteter riktar sig till konstnärligt, vetenskapligt och tekniskt skapande. För det tredje framträder kreativitet tillsammans med reproduktion, produktion, görande av en produkt, som kan vara något nytt eller gammal, ny ide, en uppfinning, yttre eller inre produkt. Det kan också framträda tillsammans med motivation. Vidare påvisas kreativitetens utveckling av personlighet, kognition, tänkande, minne, problemlösning, psykologiska förändringar, fantasi, känslor, självuttryck och utlevelse samt utveckling av förståelse för den omgivande världen. Kreativitet handlar om olika slags kunskaper om konstnärliga, vetenskapliga tekniker som barn får för att utvecklas kreativt och skapa. Kreativitet handlar också om arbete med material, tekniker, metoder och förskolans miljö.

Det framgår att det finns flera likheter mellan de ovanstående uppfattningarna om kreativitet och skapande. Vygotskij (1995) säger att skapande och kreativitet handlar om produktion och reproduktion, görande och skapande av en produkt. Det kan vara en ny produkt eller gammal genom vilken bearbetning av tidigare erfarenheter med inre och yttre produktion som motivation för skapande sker. Liknande definierar Forsberg Ahlcrona och Ping Cheung & Mo Ching Mok kreativitet som motivation, erfarenhet, produktion, skapande av en produkt. Gemensamt för skapande och kreativitet är arbete med konstbaserade och estetiska ämnen så som bild, musik, dans och litteratur. Forsberg Ahlcrona nämner expressiv kreativitet, uttryck och upplevelser när barn skapar. Detta sker inom estetiska former som t.ex. ritande. Häikiö talar om impression och expression, yttre och inre aspekter vid arbete med skapande och upplevelser som inre och yttre faktorer. Hon nämner som uttrycksätt sådana estetiska former som musik, rörelse, drama, bild och form. Pramling Samuelsson et.al (2011) säger att skapande innebär att skapa med material medan Forsberg Ahlcrona (2016) knyter kreativitet med produktion inom olika material, metoder och tekniker. Det finns en koppling mellan resultaten av Ping Cheung & Mo Ching Moks (2013) studie om kreativitet och Vygotskijs (1995) tankar om skapande. Kopplingen framgår av att båda talar om skapande och kreativitet på samma sätt. Författarna beskriver kreativitet och skapande som fantasi, kognitiv förmåga, tänkande, problemlösning och personliga egenskaper. Vygotskij visar sambandet mellan fantasi, skapande och kreativitet, nämligen att fantasi är basen för kreativa aktiviteter och medverkar i skapandeprocessen. Vidare kan likheter ses i uttalanden av Häikiö (2017) om kreativitet och Vygotskij (1995) om skapande

i det att både skapande och kreativitet handlar, enligt de två forskarna, om personlig utveckling. Dessutom skriver Vygotskij om skapande och kreativa handlingar som medel för kunskapsstagande. I sin tur förknippar Forsberg Ahlcrona (2016) kreativitet med kunskaper, metoder och tekniker som behövs för att skapa en produkt. Av det föregående följer att skapande och kreativitet står nära varandra.

2.5. Estetiska lärprocesser

I avsnittet om definitionen av begreppet skapande riktas läsarens uppmärksamhet mot att skapande kan ses som mål och medel och handlar om arbetet med estetiska ämnena och estetiska uttrycksformer så som bild, musik, teater och dans. I relation till detta lyfts också perspektivet som Vygotskij pratar om fram, nämligen estetiska lärprocesser och hur de kan knytas samman med skapande.

Hansson Stenhammar (2015, s.27) förklarar att estetiska lärprocesser har på naturliga grunder knutits till de estetiska ämnena och har en viktig roll i lärandet. Estetiska lärprocesser handlar om ämnenas didaktiska strategier genom estetiska uttrycksformer, d.v.s. interaktion mellan ämnena. Estetiska lärprocesser är detsamma som det integrerade lärandet, med utgångspunkt i att den estetiska verksamheten och lärandet förenas i andra ämnen än de estetiska. ”Den estetiska lärprocessen beskrivs som reflekterande och skapande till sin natur med fokus på innehåll” (Hansson Stenhammar, 2015, s.27). Estetiska lärprocesser och estetiska ämnen utvecklar tankevanor, ger möjlighet att uttrycka sig, sina kunskaper utifrån olika kommunikativa grunder. Ett exempel på hur man kan arbeta med skapande verksamhet med estetiska ämnen presenteras i Aerila & Rönkkös (2013) forskning, som genomförts i Finland. Studien inkluderade både observation och intervju som metod. I studien testades en integrerad lärprocess där läsning och berättande av egna historier kombinerades med skapande av en produkt. Aerilas & Rönkkös (2013, ss.89–98) studie grundas på forskning om konst relaterat lärande och att detta bör vara det centrala i förskolan. Detta för att kvaliteten av konstrelaterad utbildning ska ha en positiv effekt på barnens välbefinnande, identitetsutveckling och kreativa tänkande. Målet med detta är också att främja barnets färdigheter, så som kreativitet, fantasi, förmåga att uttrycka sig själv och att tänka. Denna forskningsaktivitet består av fyra delar. Den första delen av aktiviteten inkluderade läsning av ett brev med uppgift. Den andra delen av aktiviteten innehöll läsning av en historia utan slut. Efter läsningen kom den första uppgiften där varje barn berättade en historia som de själva fick avsluta. Efter berättandet blev barnen ombedda att göra en ritning över historierna. Den tredje uppgiften var att utforma designen för en karaktär som skickar ett brev. Designen gjordes baserat på en färdig modell. Den fjärde uppgiften var att skapa karaktären och den reflekterade karaktärens ansiktsform. I slutet diskuterade barnen sina egna skapelser, konstruktioner och tillverkningar av produkten baserad på design.

Studien visade att en integrerad inlärningsprocess med skapande och estetiska ämnen skulle kunna vara ett effektivt sätt att arbeta i en förskolegrupp. Att berätta och jobba med berättelser är ett användbart verktyg för att tala om litteratur och att utveckla kreativitet. Litteraturdiskussionen var betydelsefull för barnen. Barnen gjorde en illustration och kunde konstruera och skapa karaktärer med olika hantverksmetoder. Det verkar som att den integrerade processen som använts i detta experiment stöder barnens aktiviteter när man gör en hantverksprodukt. Jämfört med det traditionella hantverksarbetet kunde barnen med hjälp av denna integrationsprocess bättre överföra sina egna idéer till produkten. Det viktiga är att utifrån den kreativa processens perspektiv få barnen att lära sig, genom uppgifterna, utifrån sig själva eller från andra. I studien betonas den konstrelaterade utbildningen i relation till barnens

kreativitet i lärande och handling. Kreativitet redogör för en kombination av en persons kognitiva processer, personliga kapacitet och egenskaper, samt inverkan av miljön. Studien formulerade arbetsmetoder och aktiviteter som hade specifika mål men som samtidigt var flexibla och mötte barnens behov och intressen. Den läroprocess som beskrivs här är ett exempel på planering, genomförande och utvärdering av ett kreativt arbete, eller ett integrerat lärande.

Levin (2012, ss. 79–80) ger tydlig definition av begreppet estetiska lärprocesser. Hon menar att estetiska läroprocesser handlar om att förklara och fundera över omvärldens och livets kvalitet med hjälp av musik, dans, drama och bild, vilka utgör olika uttrycksformer. Genom dessa uttrycksformer, i olika ämnen, kan barn förmedla sina tankar, åsikter samt bearbeta sina egna känslor och upplevelser. Det handlar om kreativitet, fantasi och skapande.

Wiklund (2009, s.29) definierar begreppet estetiska lärprocesser som förhållningssätt och metod i utbildning och arbete i skolan, vilket riktar sig mot kunskaper samt tolkningar av verkligheten. ”Skolutveckling och estetiska lärprocesser kan innebära samma sak” (Wiklund, 2009, s.78). Estetiska lärprocesser är sätt och verktyg i lärande som hjälper till att knyta an till en helhet i kunskaperna, samt känslor och erfarenheter. Detta underlättar bearbetningen av estetiska språk så som bild, drama, musik, genom att barn skapar, använder sin fantasi och kreativitet. Dahlbeck och Persson (2010, s.191–193) skriver att i alla tider har människor använt sig av olika estetiska uttrycksformer såsom målningar, dans och musik för att kommunicera med andra och förmedla kunskaper och kultur. De ser dubbla innebörder av estetiska lärprocesser i förskolans verksamhet som ett mål och ett medel. De estetiska uttrycksformerna i förskolan kan ses som en kunskapsform, som medel för lärande, som ett sätt att lära sig något, skapa kunskaper och erfarenheter om omgivningen. Barnen gillar att dansa, sjunga och måla. Estetiska förhållningssätt möts med alla fenomen i verksamheten.

Vidare kan följande likheter urskiljas mellan förståelse om skapande och estetiska lärprocesser. En likhet med skapande, som enligt Häikiö (2007) handlar om arbete med estetiska uttrycksformer så som bild, dans, musik, rörelse, är att estetiska lärprocesser, enligt Dahlbeck och Persson (2010), handlar om estetiska uttrycksformer. Gemensamt för skapande och estetiska lärprocesser är att estetiska lärprocesser ses av Dahlbeck och Persson (2010) som mål och medel i förskolans verksamhet och kunskapsform. På liknande sätt säger Pramling Samuelsson et.al (2011) att skapande kan ses som mål och medel för att uppnå färdigheter och att utveckla kunnande och Häikiö (2007) menar att skapande är kunskapsform. En ytterligare likhet är att Levin och Wiklund pratar likadant om estetiska lärprocesser som Vygotskij (1995), som pratar om skapande och att även denna förståelse handlar om kreativitet, fantasi, förmedling och bearbetning av känslor, upplevelser, tankar, erfarenheter. På så sätt kan man urskilja flera samband mellan skapande och estetiska lärprocesser.

3. METOD

I detta kapitel presenteras följande rubriker: kvalitativ metod, bearbetning och analysarbete, kvalitativ intervju, forskningsetiska perspektiv, urval och genomförande, bearbetning och analysarbete samt slutligen trovärdighet, tillförlitliga och giltiga resultat. I rubrikerna kvalitativ metod och kvalitativ intervju redogörs metodval och redskap som används i studie. Rubriken forskningsetiska perspektiv inriktar sig på etiska frågor och etiska principer som omfattar intervjuande forskning. Rubrikerna urval och genomförande, bearbetning och analysarbete, trovärdighet, tillförlitliga och giltiga resultat beskriver hur studien går till och hur det insamlade materialet bearbetas.

3.1. Kvalitativ metod

I denna studie tillämpas kvalitativ undersökningsmetod. Kvalitativ forskning, skriver Bryman (2011, ss. 340–341), bygger mer på forskningsstrategi med ord än med siffror och är subjektiv, induktiv, tolkande samt konstruktiv. Bryman skiljer mellan de sex viktigaste stegen i kvalitativ forskning som är kopplade till generella forskningsfrågor: val av platser och undersöknings personer; insamling av data; tolkning av data; begreppsligt och teoretiskt arbete som handlar om sammanställningar; rapport och resultat. Fejes och Thornberg (2014, ss. 34–35) definierar kvalitativ analys som systematisk undersökning och arrangering av data för att skapa mening och resultat. Datainsamling kan ske genom t.ex. observationer, intervjuer och informella samtal. Datainsamling i denna studie genomförs med en kvalitativ intervjumetod. Intervjumetod beskrivs utförligare i den kvalitativa intervjudelen (s.9). Enligt Bartley¹, beror valet av datainsamlings- och förhållningssätt i analysen på syfte och frågeställningar, på vad man sätter fokus på i analysen. Som exempel kan grounded theory nämnas där man lägger fokus på sociala händelser och interaktioner och/eller fenomenografisk analys där ett andra ordningens perspektiv står i centrum för hur andra människor uppfattar ett fenomen. På basis av syfte och frågeställning i detta arbete används fenomenografisk datainsamling och förhållningssätt. Dahlgren & Johansson (2015, s.162) säger att fenomenografi är en metod för att analysera enskilda individer genom halvstrukturerade intervjuer. Fejes och Thornberg (2014) presenterar sju steg av fenomenografisk analys: att bekanta sig med materialet, kondensation, jämförelse, gruppering, artikulation av kategorierna, namngivning av kategorierna samt den kontrastiva fasen. Detta förklarar jag vidare i avsnittet 3.5 (s.14).

3.2. Kvalitativ intervju

I denna studie har jag använt kvalitativa intervjuer vilket jag uppfattar som mest relevant i förhållande till studiens syfte. Lökken & Söbstad (1995, s.94) beskriver intervjumetoden som en muntlig metod där en person ställer frågor till en annan person som svarar på frågorna muntligt. Registrering av svaren kan ske skriftligen, när intervjuaren sitter och noterar svaren, eller med hjälp av bandspelare där intervjuaren inte antecknar svaren. I min studie registreras svaren med hjälp av en ljudinspelare. Att intervjuas med ljudinspelare, skriver Trost (2005, s.53), ger möjlighet att lyssna på tonfall och ordval upprepande gånger, lära sig egna misstag och fördelar. Därefter kan materialet bearbetas ytterligare. Vid användning av ljudinspelare kan

¹Kristina Bartley. *Kvalitativ metod*. Campus Varberg. 2017–05

man koncentrera sig mer på frågor och svar. En nackdel med att intervjua med ljudinspelare är dock att man måste förutse och tänka på att inte alla vill bli inspelade.

Enligt Bryman (2011, s.s.413,443), kan kvalitativa intervjuer beskrivas som intervjuer där allmänna frågeställningar, formuleringar och ordningsföljder kan skilja sig och röra sig i olika riktningar under olika intervjusituationer. Frågorna är inte specifika. Här kan man vara flexibel under en intervju, ställa nya frågor till respondentens svar och själva intervjun kan likna ett vanligt samtal. I kvalitativ intervju läggs fokus på respondentens syn, intressen och upplevelser. Fördelar och nackdelar som man bör tänka på vid kvalitativ intervju, förklarar Bryman (2011, ss. 441–443), innebär verbalt beteende som tas för givet. Det kan t.ex. handla om att intervjun kan ge plats åt distans eller att uppföljningar av intervjuer kan vara lättare att göra. Intervjuer ger dessutom större frihet och täckning. Lökken & Söbstad (1995, s.98) tar upp flera typer av intervjuer: informella samtal, användning av frågeformulär och strukturerade frågor med öppna svar. Informella samtal handlar om fritt samtal där frågorna uppkommer spontant. Användning av frågeformulär handlar om frågeformulär eller intervjuguide med en lista av frågor som ungefärligen bestämts i förväg och som räknas som en ram för intervjun. I denna typ av intervju kan intervjuaren ändra ordningsföljden på frågorna. Denna typ av intervju är ganska flexibel; under intervjun man kan vrida samtalet utifrån det egna intresset, tankarna och frågorna. Fenomenografiska intervjuer, skriver Fejes och Thornberg (2014, s.166), är halvstrukturerade och tematiska. Intervjuerna vägleds med hjälp av intervjuguiden och innehåller ett mindre antal frågor. Dialogen under intervjuprocessen utvecklas i hög grad beroende på respondentens svar. Fenomenografisk intervju ger möjlighet att få så innehållsrikt och fullständigt svar som möjligt.

3.3. Forskningsetiska perspektiv

Vid undersökningar baserade på kvalitativa metoder skall man tänka på etiska frågor och etiska principer. Löfdal, Hjalmarsson & Franzén (2014, ss. 32–33) skriver att etiska förhållningssätt och etiska principer omfattar hela forskningsprocessen. Kvale & Brinkmann (2014) diskuterar etiska frågor som uppstår vid intervjuade forskning. De tar upp betydelsen av informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och forskarens roll. I informerat samtycke ingår att informera undersökningspersonerna om syftet, genomförandet samt riskerna under genomförandet. Detta grundas på principen om autonomi; att respektera människors beslut. Att fråga om samtycke handlar också om att personen ger samtycke till att delta i undersökningen och hur information från studien används. Deltagande i undersökningen ska vara frivilligt och undersökningspersonerna har rätt att ångra sig, avbryta och inte delta i studien när de vill. Konfidentialitet, skriver Kvale & Brinkmann (2014, s.109), handlar om överenskommelse mellan intervjuare och deltagare samt om att privat information och data inte kommer att avslöjas. Det grundas på principen om privatliv. Konfidentialitet hör ihop med principen om anonymitet som skyddar undersökningsdeltagarna. I förhållande till konsekvenser, förklarar Kvale & Brinkmann (2014, s.110), ska forskaren tänka igenom de möjliga skadliga konsekvenserna för deltagarna. Det grundas på principen om att ”göra gott” som handlar om att minska risken så mycket så möjligt för att deltagarna inte ska lida skada.

Alla pedagoger som deltagit i intervjun blev informerade om min uppgift och om syftet med intervjun innan intervjun började. Jag förklarade att informationen ska användas i min examinationsuppsats. Jag informerade pedagoger om att intervjun ska spelas in. Undersökningspersonen bestämde själv om sin medverkan i studien. Enligt konfidentialitetskravet om tystnadsplikt, sekretess och anonymitet har namnen på de deltagande pedagogerna i intervjurapporten inte använts. Jag förklarade för de intervjuade pedagogerna att

alla inspelningar och all information enbart kommer att användas för min studie och kommer att raderas när uppsatsen är färdig. Genom att presentera citaten av förskollärare i kapitlet Resultat ger jag dem inte falska namn och markerar dem inte med siffror. På så vis riktas ingen uppmärksamhet mot den personliga jämförelsen mellan lärare. Här är det viktiga istället lärares tankar om ämnet som studeras.

3.4. Urval och genomförande

I studien ingick tre förskolor där jag genomförde min VFU under tre och ett halvt år. Jag ringde till varje förskola i förväg, presenterade uppgiften och intervjutemat och förklarade att intervjun ska spelas in. Pedagogerna bestämde själva om de kan och vill bli intervjuade. Det bestämdes att tre förskollärare från den första förskolan, två från den andra förskolan och två pedagoger från den tredje förskolan skulle delta. I samtalet deltog sju förskollärare. Alla pedagoger var från olika åldersgruppsavdelningar och hade erfarenhet av att arbeta med barn i olika åldersgrupper. Intervjuerna tog mellan 10–30 minuter. Efter bearbetning och analys av data raderades alla inspelningar.

Förskollärarna fick möjlighet att läsa syftet med denna studie innan intervjun började. Jag satt framför respondenten med intervjuguiden (se bil.1, s.36) och registrerade svaren genom att spela in dem. Lökken & Söbstad (1995) förklarar att flexibilitet i intervjun med intervjuguiden ger möjlighet att styra intervjuprocessen och flyta på med frågor. Fejes & Thornberg (2015, s.166) förklarar att fenomenografisk intervju gör att intervjuaren kan ställa uppföljningsfrågor för att fördjupa, variera och bredda samtalet. Samma huvudfrågor ställdes till alla intervjuade, men uppföljningsfrågorna, d.v.s. de sonderande, indirekta och tolkande frågorna, ställdes beroende på respondentens svar med målet att få en djupare inblick i hur förskollärarna tänker. På så vis lyckades jag få ett brett material med mer precisa och tydliga beskrivningar.

3.5. Bearbetning och analysarbete

Bearbetning och analysarbete har jag genomfört efter intervjuerna. Första steget i bearbetning och fenomenografisk analysarbete handlar, enligt Fejes och Thornberg (2015, s.167), om att bekanta sig med materialet som är transkriberat. Innan jag började bekanta med materialet transkriberade jag det. Därefter läste jag intervjuerna flera gånger för att lära känna dem bra och antecknade de mest intressanta passagerna. Det andra steget, skriver Fejes och Thornberg (2015, s.168) är kondensation. Detta handlar om att välja och skilja ut de passager eller stycken som är mest karakteristiska och betydelsefulla. Fejes och Thornberg skriver att vid kondensation av texten kan man använda speciella dataprogram eller arbeta med papper genom att klippa ut passager och stycken. Jag valde att arbeta med papper. Detta rekommenderas främst av Fejes och Thornbergs sätt att kondensera texten, då kan jag få tydligare översikt över de grupperna jag kan hitta. Dessutom kan jag likväl få en representativ bild av hela det intervjuade fenomenet, och det kommer att ligga till grund för vidare jämförelser av passager och gruppering till kategorier. Med hänsyn till studies syfte klippte jag texten i många passager och stycken. Jag antecknade också vilka intervjuare som sagt vad.

Det tredje steget utgörs av en jämförelse mellan passagerna. Fejes och Thornberg (2015, s.169) förklarar att här ska man upptäcka likheter och skillnader. Jag granskade materialet och genom jämförelser mellan passagerna framstod likheter och skillnader hos de olika svaren. Stegvis upptäckte jag ideala typer som kom att utgöra grunderna för kategorierna. För att urskilja

variationen och/eller skillnader mellan uppfattningarna, letade jag efter likheter i pedagogernas uttalande om samma fenomen.

I det fjärde steget behandlades grupperingen. Fejes och Thornberg (2015, s.169) förklarar att i detta steg grupperar man de funna skillnaderna och likheterna och relaterar dessa tillvarandra. Jag samlade passagerna och styckena i olika grupper efter olika möjliga uppfattningar om ett fenomen. Jag kontrasterade också passagerna mot varandra. Kontrastiv fas är det sjunde steget enligt Fejes och Thornberg (2015, s.170). Att kontrastera handlar om jämförelse av passagerna. Här betonas betydelsen av att granska alla passagerna för att se om de ryms inom fler än en kategori. Jag granskade alla passagerna igen och hittade passagerna som gav mig möjlighet att sätta in passagerna i flera kategorier och skapa kategorier. Jag fördelade alla grupper i kategorier så att varje kategori innefattar olika pedagogers uppfattningar om samma fenomen också att olika kategorier ska skilja sig från varandra.

Det femte steget var att fastställa kategorierna. Här, skriver Fejes och Thornberg (2015, s.170), ska samlade och grupperade passager beskrivas, utformas med likheterna i fokus. Här försökte jag se kärnan inom en kategori och försöka beskriva kategorierna.

Det sjätte steget var att namnge kategorierna. Fejes och Thornberg (2015, s.170) skriver att namnen visar det mest signifikanta i materialet. Jag namngav kategorierna utefter kärnan i respektive kategori.

3.6. Trovärdighet, tillförlitliga och giltiga resultat.

Trovärdighet, skriver Bryman (2011, s.354), innebär att verkligheten/fenomenet uppfattas av forskaren på rätt sätt, hur den/det är acceptabel i andra människors ögon. Starrin & Svensson (1994, ss.128–129) säger att trovärdighet, noggrannhet och giltighet handlar om validitet och reliabilitet. Detta handlar främst om korrekt, rätt tolkning och analys, i vilken utsträckning beskrivningskategorierna representerar den intervjuades uppfattningar. Starrin & Svensson (1994, ss.128–129) förklarar att frågan om trovärdighet, noggrannhet och giltighet beror av hur det teoretiska antagandet, genomförandet undersökningen som helhet presenteras och diskuteras. Uljens (1989, ss. 52–57) menar att validitet i fenomenografiska studier handlar om tolkningen av process och resultat, sammanhang mellan delen, helheten, citat och kontext. Denna diskussion av resultaten kan betraktas som ett centralt validitetsmått.

Uljens (1989) skriver att i fenomenografisk forskning handlar reliabilitet om hur bra och hur noggrant kategorierna kan användas för att förmedla meningsinnehållet. Det handlar om hur forskaren skall kunna reproducera innebörden så noggrant och tydlig som möjligt och ge klara tolkningar. Detta är viktigt för att medbedömaren ska kunna se samband mellan dessa tolkningar och alla övriga delar av kategorin och det empiriska materialet. Starrin & Svensson (1994, ss.128–129) säger att en av några tillvägagångssätt inom fenomenografi är att använda utdrag ur intervjuerna i form av citat. På så vis kommer man kunna svara upp kraven på trovärdighet, noggrannhet och giltighet. Citatens funktion är bekräfta de erhållna beskrivningskategorierna samt berika och konkretisera kategoriernas innebörd. Larsson (1986) skriver att citaten som används i beskrivningar alltid hjälper läsaren att fånga innehållet av en gestaltad uppfattning och att bedöma uttalandenas tolkning.

För att uppnå de mest trovärdiga, tillförlitliga och giltiga resultaten strävade jag efter att uppfylla dessa grunddrag samt att försöka tydligt och noggrant överföra innehållets innebörd. Jag har i resultatet strävat efter att belysa respondenternas tankar med citaten i förhållande till kategorierna. För att höja reliabiliteten försökte jag vara mycket noggrann när jag transkriberade intervjuerna genom att skriva ord för ord samt att skriva ut citaten som jag ansåg vara giltiga för mitt arbete. För att minska risken för feltolkning försökte jag klart och noggrant

framställa och skapa en helhet i resultat av kategorierna. Detta innebär att kategorierna fylls med innehåll i form av citaten ur intervjuerna så att läsaren ska få en trovärdig bild av genomförandet av undersökningen och dess resultat. Jag försökte skapa en tillräckligt omfattande, mångsidig och strukturerad text genom att studera datainsamlingsmaterial samt bearbeta detta. Vidare har jag försökt att ge tydliga tolkningar till materialet och koppla samman undersökningens innebörd med delarna, helheten, citaten och detaljerna. I diskussionen försökte jag tydligt och noggrant sammankoppla tolkningar av alla delar av kategorierna med det empiriska materialet till texten som helhet.

4. RESULTAT OCH SAMMANFATTNING.

Utifrån fenomenografisk analysmetod omfattas intervjuarnas utsagor av fem kategorier vilka bildar förståelse om skapande verksamhet och dess betydelse för barnens utveckling och lärande. Analysmodellen presenteras i bilden nedan.

4.1 Kategori 1: Pedagogerna ser skapande verksamhet som en process där något tillverkas

I några av förskolläraarnas uttalanden framgår det att skapande verksamhet handlar om en process, ett görande och ett skapande av något. Skapande verksamhet handlar om aktiviteter då barn tillverkar saker: de tillverkar en produkt och får ett resultat. Skapande betyder inte att barn alltid måste göra färdigt någonting eller få ett färdigt resultat eller en produkt utan det kan bara avse processen i sig. Skapande innebär att måla, göra pärlplattor, baka, arbeta med lera, klistra, limma och skapa dans ihop med musik och sång. Det är arbete med färg och bild. Skapande verksamhet handlar också om en process där barnen skapar och tillverkar något genom att bygga, konstruera, arbeta med olika material och att arbeta med kroppen. Förskolelärare resonerar om skapande verksamhet på följande sätt:

“Skapande är när barn gör någonting av något, en aktivitet eller en process, de gör en produkt som t.ex. en bild och söker få ett resultat som kan vara färdigt eller inte. Skapande är inte bara tekniskt, det är inte bara barn som tillverkar saker av material, de kan också skapa teater, drama och sång. Det betyder inte att någonting som barn gör måste vara färdigt. Det kan bara vara en process där barn gör en sak och sedan blir trött eller tappat intresse och lägger undan den saken”.

“... för mig är skapande när barn målar, limmar, klistrar eller arbetar med färg och bild. Grundstenen för skapande verksamhet är när man gör någonting av något, av olika material. Om barnen bygger av klossar, eller konstruerar någonting, handlar det om skapande. När vi bakar kakor med barnen tänker jag att det också är skapande. När barn dansar en egen dans är det skapande, det är en process. Och resultatet är grej de får, en produkt...”

I dessa två citat, av två olika förskollärare, kan skapande tolkas som en aktivitet eller process. Skapande verksamhet handlar om att barn gör någonting av något med hjälp av olika material, att barn skapar. Detta förstår jag som att skapande verksamhet handlar om skapande. I sin tur tolkar jag det som att skapande verksamhet kan ses som en process där barn skapar någonting av något, de skapar en produkt. Detta betyder att allt som handlar om skapande handlar om skapande verksamhet. Min tolkning är att produkten kan vara teknisk när barn t.ex. bakar, bygger eller konstruerar samt den kan vara skapande när barnen sysslar med musik, sång, dans eller teater. Förskollärare nämner också att resultatet, d.v.s. produkten av skapandeprocessen, kan vara färdig eller ofärdig.

Några förskollärare förklarar att skapande verksamhet handlar om arbete med ämnena bild, sång, dans, litteratur och drama. Pedagoger utbyter tankar kring skapande verksamhet och pekar på att det inte bara handlar om att tillverka, skapa av material och skapa ett fysiskt ting. Detta handlar om en process där barn under aktiviteter med sådana ämnen skapar, tillverkar själva med egna rörelser och efter egen fantasi, skapar musik, sång och teater. Det handlar om att barn målar, ritar, arbetar med färg och skapar egna bilder samt berättar egna historier.

“... för mig är skapande och estetik - bild, musik, drama, sagor och när barn gör något eget med bild, musik, gör teater. Det är aktiviteter där jag använder de här ämnena...”

“det är bild, färg, barn skapar av färg, skapar bild... Egna rörelser under musik – det är skapande”

“... det är bild, litteratur, musik, hur vi jobbar med dem. Det kan vara kollage. Det är det som barn gör med färg - barn målar och ritar. Relationen mellan skapande och estetik. Vi läser böcker och sjunger. Berättar egna historier...”

De tre citaten ovan kan tolkas som att förskollärare pratar om att skapande i sig innehåller de estetiska ämnena bild, musik, drama och litteratur och hur förskollärarna arbetar med dessa ämnen. För att förtydliga innebär detta att det kan handla om arbete med färg eller kollage, att barn skapar en bild. Att måla och rita eget är också skapande. Arbete med ämnet musik handlar om att skapa egen musik och sång. Att berätta egna historier är arbete med ämnet litteratur. Här beaktar förskollärare relationen med skapande verksamhet och estetik i arbetet med de estetiska ämnena, detta tas vidare upp i kategori 4.4. (s.23).

4.2. Kategori 2. Pedagoger ser skapande verksamhet som en process där barn utvecklas som individer

Förskollärare beskriver skapande verksamhet som en process där barnen får, utöver det färdiga tinget som resultat, ett inre resultat som identitetsutveckling under skapandeprocessen. Detta sker med hjälp av kroppens olika sinnen och genom arbete med material. Barnen får inre resultat genom både det de se, gör och upplever under själva skapandeprocessen samt när de ser och upplever resultatet. Det inre resultatet genomtränger barnens identitetsutveckling, inre värld

och inre utveckling, som handlar om utveckling av egenskaper, känslor, upplevelser, tänkande, förståelse och kunskaper om omgivningen samt egna förmågor och personlighet.

“Kroppen skapar en värld med saker, det skapar utveckling, inre utveckling och inre resultat. Med hjälp av kroppen används de olika sinnen när du tittar, lyssnar, provar, känner på material och använder saker i olika miljöer. Det skapas därför nya kunskaper om omgivningen. Det betyder inte att t.ex. barn bara skapar en pärlplatta, de skapar också en inre värld. När barn målar skapas känslor, egenskaper och personlighet”.

“... skapande handlar inte bara om att göra någonting av material, en färdig grej eller en produkt så som en bild eller sång eller saga. Barn skapar känslor, upplevelser, egna tankar om det de gör. Det är erfarenheterna som är det inre resultatet. Det som skapas är det som barnet får under skapandeprocessen och/eller efter det färdiga resultatet. Resultatet finns inuti. Det kan vara bara en process eller bara en aktivitet, en handling. Barn gör, ser och upplever. Då skapas inre förståelse om egna förmågor. Självförtroende ligger i tanken om att ”jag kan!” Detta beror både på process och resultat...”

Jag tolkar citaten som att förskolläraren upplever att arbetet med skapande i sig inte bara handlar om skapande av en produkt eller ett fysiskt ting. Det handlar om en process, aktivitet eller handling där barnet gör någonting och i den skapandeprocessen, i det resultat som barnet får eller inte får, skapas ett inre resultat och inre produkt i form av identitetsutveckling. Kroppen och dess olika sinnen har sin egen roll vid skapande aktiviteter och i den inre produkten som identitetsutveckling. Min tolkning är att den inre produkten av skapande som identitetsutveckling sker utifrån barnens känslor, upplevelser och tankar om det de kan göra, det de ser i sitt eget och andras skapande. Det innebär alltså en undersökning och användning av olika material. I detta skapas kunskaper om omgivningen och förståelse om sig själv.

Utveckling av kommunikation

De flesta pedagoger delar med sig av sina tankar om att skapande verksamhet har betydelse för barnens kommunikation utveckling. Detta sker när barnen pratar med varandra kring objekt som de skapar för att få förståelse om skapande ting, för att dela sig med sina upplevelser, känslor och tankar samt få ta del av andras åsikter.

“Skapande verksamhet för mig är verktyg där det utifrån tankar skapas förståelsen är t.ex. barn tar en sak och gör något med det så upplever han/hon känslor, pratar med andra om den saken för att förstå fenomen och utifrån detta skapas förståelse, kommunikation, det utvecklas språk, tänkande och logik.”

“... Arbete med tavlor, bildskapande, gemensamt arbete...när de bygger någonting tillsammans ger detta stora ytor för kommunikation och språkutveckling, barn lär sig kommunicera, lyssna på varandra, de lär sig beskriva det de ser...”

Dessa citaten tolkas av mig som att förskollärare menar att när barn skapar något är det barnens egna känslor och egna syn på den sak de gör som framträder. Barn pratar, delar med sig av sina tankar med andra och i denna process skapas förståelse om det som skapas. Förståelser om det som skapas uppstår i kommunikation. Kommunikationen utvecklas i det gemensamma arbetet när barn gör nånting tillsammans genom att de pratar med varandra och delar med sig av sina tankar. Förskollärare nämner språkutveckling i relation till kommunikation, detta förtydligas vidare i kategori 3 (s.23).

Utveckling av motorik

Alla pedagoger pratar om att skapande verksamhet är betydelsefullt för barns identitetsutveckling då det utvecklas färdigheter så som motorik, både fin och grov, när de klistrar, målar, skriver, arbetar med lera och deg. Dans, rörelse, rytmik utvecklar grovmotorik: muskler, koordination och balans. Genom kroppens förmågor upplever barnen sig själva, upplever känslor, utvecklar sin inre värld. Pedagoger säger att:

“... utvecklar finmotorik, t.ex. [genom] att klippa, från början vill de inte för att de inte kan, men till slut när de gör det flera gånger och ser att de kan klippa, går prestationsångest över, och de kommer på hur man gör. De får glädje och då vill de göra mer. Man ser hur de växer i sig själva ...”

“... utvecklar finmotorik, när de klipper, använder penslar, kriter... Barn gillar att dansa, de gillar att dansa och skapa egen dans. När det utvecklas muskler är det grovmotorik som utvecklas... det är bra för finmotorik - utvecklingen...”

I de två citaten tolkar jag det som att förskollärare anser att skapande aktiviteter främjar utveckling av fin- och grovmotorik. Finmotorik utvecklas när barn klipper, målar eller ritar. Grovmotorik utvecklas när barn till exempel dansar, då är det kroppens muskler som utvecklas. Arbete med skapande kan gynna barnens inre prestationer, på detta sätt påverkar skapande barnens inre känslor och upplevelser om de egna förmågorna, självuppfattningen och främjar identitetsutveckling.

Utveckling av kognitiva förmågor

Förskollärare hänvisar till att under skapande verksamhet när barnen tillverkar, skapar någonting utvecklas barns kognitiva förmågor: barnen lär sig fundera, tänka, tänka logiskt: vad måste man göra först, vad man gör därefter och vad man gör sist. Barn lär sig lösa problem och lösa dem på ett kreativt sätt när de drar slutsatser. Fantasin och uppmärksamheten utvecklas. Kreativt tänkande handlar om att titta på något. Minnet utvecklas när de flera gånger gör liknande uppgifter. Förskollärare förklarar det på följande sätt:

“... barn klarar inte bara av att lösa problem: ett kreativt sätt att lösa problemet. Det är viktigt för barns framtid, när de blir vuxna, att inte titta på grejer bara rakt [framifrån] utan att se [saker] från olika perspektiv, från kreativ inriktning. Visst minne utvecklas”...

“... barn lär sig tänka hur vi gör detta, hur vi löser problemet, vilka färger vill jag ha, vad jag kan ta för att dekorera, hur jag ska dekorera. Fantasi utvecklas när de gör egna bilder...”

“... kognitiva förmågor. När de väljer, tänker de. När jag föreslår att välja fritt av det material som ligger på bordet, då är det tänkande. Jag ser att barnens fantasi utvecklas när de skapar något eget. När vi tittar t.ex. på en bild och frågar vad de ser, vad vi ska måla, så utvecklas deras uppmärksamhet”...

Jag tolkar de tre citaten som att den skapande processen och de skapande aktiviteterna lär barn lösa problem på ett kreativt sätt utifrån olika perspektiv. Skapande processer påverkar barnens kognitiva förmågor, fantasi, minne, logik, tänkande samt deras uppmärksamhet och i och med detta: identitetsutveckling. Förskollärare förklarar att kognitiva förmågor utvecklas genom det barn gör och ser; när de ställer frågor kring det de skapar och ser och funderar över hur kan de skapa eller göra någonting. Det handlar om hur de kan fixa och lösa det de gör. En av förskollärarna förklarar även att kognitiv utveckling är viktigt för barnens framtid, det påverkar hur de som vuxen kommer att kunna hantera saker.

Utveckling av personlighet

Pedagoger förklarar skapande verksamhet som processen där det sker personlighetsutveckling hos barnen genom utveckling av deras självförtroende, bilden av sig själva, självuppfattning om sina förmågor: vad de kan och vad de inte kan. Skapande verksamhet främjar personlighetsutveckling, det hjälper barn att genom skapande komma över sin ångest, då skapas personliga egenskaper, självförtroende, självuppfattning och stolthet. Den inre bilden och självuppfattningen utvecklas också hos barn genom kommunikation med andra barn under skapandeprocessen. Det sker när barn skapar egna ting, visar dessa för andra eller när de tittar på hur andra har gjort samt när barnen frågar och får de andra barnens åsikt.

Pedagogernas tankar ur citat från kategori 2:

“... [det] skapas nya kunskaper om omgivningen. Det betyder inte att t.ex. barn bara skapar en pärlplatta, barn skapar en värld, inre värld. När barn målar skapas känslor, det skapas egenskaper och personlighet.”

“... barn gör, barn ser, barn upplever. Då skapas inre förståelse om egna förmågor. Självförtroende: ‘jag kan!’”

“...[Detta]utvecklar finmotorik, t.ex. [genom] att klippa, från början vill de inte för att de inte kan, men till slut när de gör det flera gånger och ser att de kan klippa, går prestationsångest över, och de kommer på hur man gör. De får glädje och då vill de göra mer. Man ser hur de växer i sig själva”

Gemensamt i dessa tre citaten är att förskollärare menar att vid skapande skapas och utvecklas egenskaper, personligheter och självförtroende. Vid skapande processer kan prestationsångesten bearbetas och förändra barnens självuppfattning. Barn skapar inre förståelse om egna förmågor genom det de gör. Barn skapar en inre värld, de utvecklas som person i arbetet med skapande när de får känslor och upplevelse om det de skapar.

Den andra pedagogen uttrycker sina tankar:

“... självuppfattande, inre bild om vad de kan: de ritar eller limmar någonting på papper, tittar på sin bild, de visar för andra och säger ‘titta hur jag gjorde’, andra barn säger om det är fint eller inte. Barnet blir stolt beroende på de andra barnens svar”...

Detta citat tolkar jag som att barnens självuppfattande, inre bild om vad de kan göra och inte och stolthet över sig själva uppstår och utvecklas under skapande processer. Detta uppstår när barn gör någonting och därefter delar detta resultat med andra barn. Barnens självuppfattning kan bli beroende av andras tankar.

4.3. Kategori 3. Pedagoger ser skapande verksamhet som ett medel för att utveckla andra färdigheter och kunskaper (lära)

De flesta pedagoger nämner att skapande verksamhet är bra som medel och mål i lärande för att ge barnen kunskaper och är därför viktigt för den pedagogiska verksamheten. Sådana tankar kan man se även i olika kategorier.

Ur andra citatet från denna kategori:

“... integration av naturvetenskap och skapande. Skapande som medel och mål... mål för att visa att barn behöver träna [sig att] använda sax.

“... själv skapande är mål och medel att lära färg. Bra sätt att ge kunskaper, lära barn...”

I de två citaten säger förskollärarna att skapande kan användas som mål och medel för att ge barn kunskaper.

Den andra pedagogen förklarar på liknande sätt:

“... visst mål och medel... det är[ett] bra medel [för] att ge barn kunskaper, det är spännande [att] göra något och samtidigt får barnen ny förståelse, ny information... [det är] visst viktigt för pedagogiskt arbete...”

I detta citat förklarar förskolläraren att skapande kan vara både mål och medel. Jag tolkar det som att här förklaras att skapande som mål och medel är bra för då detta ger kunskaper och samtidigt är spännande för barnen och därför att viktigt för det pedagogiska arbetet.

Några förskollärare nämner att skapande verksamhet som medel handlar om instrument, material och fysisk miljö som är viktig för skapandeprocessen, för inspiration, idéer och tankar. Det är allt som förskolan har i sin miljö så som t.ex. böcker, lera, färg, penslar, saker som barn kan använda för att skapa och lära sig med samt att undersöka fenomen och sin omgivning.

“... möjliggörande verksamhet, miljö, möjlighet att använda miljö, miljö som låter dig använda saker för att skapa något utifrån miljö, som att använda meterlinjal. ... instrumentet är viktigt för att skapa någonting...”

“... verktyg med instrumentet... alla saker som barn skapar med penslar, pärlor, playdo, lera, bilder, även böcker [som] ger dem inspiration när barn tittar på bilder eller klistrar. Material som finns, som pedagoger och barn kan använda sig av för att skapa, konstruera och göra saker, ger barn kunskaper”.

I dessa två citat pratar pedagogerna om miljö, material och instrument som har betydelse för skapande verksamhet och för barnens inspiration. Material och instrumenten är viktiga för att barnen då får möjligheter att skapa och konstruera. Dessutom ger miljön, materialen och instrumenten kunskaper till barnen. I ett av citaten konkretiserar pedagogen vad det är för material som är viktig för skapande. Det är inte bara penslar eller lera utan det är även böcker som kan ge inspiration.

Skapande verksamhet som medel för utveckling av kunskaper i språk, matematik, naturvetenskap

De flesta pedagoger säger att skapande verksamhet som medel i lärande ger möjligheter att utveckla färdigheter och kunskaper i språk, matematik och naturkunskap. Pedagogerna menar att i denna ålder kan barn lära sig, bättre komma ihåg information när de gör någonting, skapar, upplever att det är roligt och intressant. Skapande verksamhet främjar barns kunskaper i språk, matematik och naturvetenskap:

“... vi pratade om figurer och barn gjorde en gubbe av figurer på tavlan. Det var roligt. Alla skrattade. Men de kommer ihåg figurer, känner till dem bättre när de gör någonting, inte ren matematik eller ren information i denna ålder...”

Detta citat tolkar jag som att pedagogen beskriver matematik och skapande aktivitet, där skapande framstår som medel för att ge barnen matematiska kunskaper. Förskolläraren förklarar att i denna ålder går det inte att undervisa matematik utan att göra någonting som blir intressant för barnen.

Följande citat är ett utdrag ur citatet som ges i nästa avsnitt, det blir här ett passande exempel på skapande som medel för utveckling av kunskaper i språk och naturkunskap:

” ... på en av aktiviteterna lyssnade vi på musik, efter lyssnandet föreslog vi barnen att måla. De överlämnades åt sina känslor i färg på papper. Sedan förklarade varje barn vad färgerna betyder, vilka känslor de hade de när lyssnade på musiken. Här är det arbete med musik, bild, språkutveckling och skapande.”

“... vi var i skogen med barnen, detta var relaterat med naturvetenskap som tema. Vi samlade pinnar, kottar och stenar. Nästa gång, en annan dag, byggde vi ett hus av papper och av de saker som barn hittade i skogen. Det är naturvetenskap och skapande. Barn får naturkunskaper med/genom skapande för att vi samtidigt pratar under en promenad i skogen och skapade/gjorde ett hus.

De två citaten visar att skapande kan ses som medel för språkutveckling genom bild och musik. Att överlämna känslor på papper i färg efter att ha lyssnat på musik tolkar jag som skapande. Därefter får barnen förklara det de målade och hur det relaterar till musiken och om deras egna känslor. Detta är språkutveckling. Skapande kan ses som medel för naturkunskap. Barn konstruerar och skapar ett hus och pratar om natur och skog. Detta tolkar jag som utveckling av naturkunskap genom skapande.

Skapande verksamhet och estetiska lärprocesser som ämnesintegration och medel för lärande

På frågan om sambandet mellan skapande verksamhet och estetiska lärprocesser var det först svårt för alla pedagoger att tydligt definiera vad estetiska lärprocesser är. Några av dem förklarar med exempel och gör slutsatser utifrån egna exempel. Förskollärare anser att estetiska lärprocesser är arbete mellan alla ämnen så som språk, matematik, naturvetenskap och inte bara bild, musik eller dans. Skapande och estetiska lärprocesser handlar om hur man använder och hur man arbetar med t.ex. bild och språk, bild och matematik, musik och bild samt språk. Integration av alla ämnen i kombination med estetiska ämnen och skapande. Det framgår att skapande i samband med estetiska lärprocesser handlar om integration av flera ämnen som används som både medel och mål lärande för att utveckla barnen.

“Denna termin arbetar vi med temat känslor. På en av aktiviteterna lyssnade vi på musik, efter lyssnandet föreslog vi barnen att måla. De överlämnades åt sina känslor i färg på papper. Sedan förklarade varje barn vad färgerna betyder, vilka känslor de hade när de lyssnade på musiken. Här är det arbete med musik, bild, språkutveckling och skapande... Lära sig genom skapande, genom bild, genom musik... Lära sig tänka, uttrycka tankar. Så jag tänker att det är estetiska lärprocesser och skapande. Integration av allt.”

I detta citat förklarar förskolläraren estetiska lärprocesser som arbete med skapande, språk, musik och bild. Här framstår skapande som medel. Integration, anser jag, är att under en aktivitet förenas alla delar till en helhet inom de estetiska ämnena bild, musik samt skapande och språk.

“... vi var i skogen med barnen, detta var relaterat med naturvetenskap som tema. Vi samlade pinnar, kottar och stenar. Nästa gång, en annan dag, byggde vi ett hus av papper och av de saker som barn

hittade i skogen. Det är naturvetenskap och skapande. Barn får naturkunskaper med/genom skapande för att vi samtidigt pratar under en promenad i skogen och skapade/gjorde ett hus. De fick positiva emotioner, de var glada av detta hus. Det är estetisk utveckling. ... integration av naturvetenskap och skapande. Skapande som medel och mål... mål för att visa att barn behöver träna sig på att använda sax. Ren, skapande verksamhet och estetiska lärprocess, tänker jag..."

I detta citat förklaras föreningen av naturvetenskap och estetiska lärprocesser. Här tolkar jag förskolläraren som att skapande kan ses som medel och mål och att det kan ses som integration då det är knutet till naturvetenskapen. Det som barn bygger och konstruerar, får emotioner och känslor av i skapande processer och samtidigt får kunskaper om natur av, är skapande verksamhet och estetiska lärprocesser, anser jag.

Skapande verksamhet som ett medel för utveckling och interaktion av kommunikation och språket.

I kategori 2 beskrivs skapande verksamhets betydelse för kommunikationsutveckling. I denna kategori utkristalliseras förskollärares tankar om betydelsen av skapande verksamhet som medel för barnens kommunikationsutveckling och språkutveckling. Pedagoger anser att kommunikation och språk utvecklas under gemensamt grupparbete där barn skapar och pratar med varandra. Det ses som interaktion av kommunikationsutveckling och språkutveckling.

"... Språkutveckling sker hela tiden. När barn gör någonting gemensamt som kollage, när de pratar med varandra eller pratar med mig, så utvecklas deras förmåga att kommunicera, samtidigt utvecklas språket"...

"... Arbete med tavlor, bildskapande, gemensamt arbete...när de bygger någonting tillsammans ger detta stora ytor för kommunikation och språkutveckling, barn lär sig kommunicera, lyssna på varandra, de lär sig beskriva det de ser..."

I dessa två citat ser jag liknande tankar i förskollärarnas utsagor. Vid gemensamt arbete sker kommunikationsutveckling och språkutveckling. Detta sker när barnen pratar med varandra och med pedagogen, de försöker beskriva det de ser och uttrycker sina tankar. Jag tolkar det som att kommunikation och språkutveckling genom skapande blandas samman.

4.4. Kategori 4. Pedagoger likställer skapande verksamhet med estetik.

De flesta förskollärare ser samband mellan skapande verksamhet och estetik eftersom att estetik precis som skapande handlar om arbete med bild, lera, sång, dans och litteratur, d.v.s. de estetiska ämnena. Det handlar om hur man genomför aktiviteter med bild, musik och böcker. Det innebär att barn målar, ritat och dansar efter egen fantasi, gör egna rörelser, skapar egna bilder och berättar egna historier: ett eget skapande i relation till estetiska ämnen. Här tar jag som exempel upp citaten ur kategori 1, vilka passar i båda kategorierna:

"... för mig är skapande och estetik, bild, musik, drama, sagor och när barn gör något eget med bild, musik [eller] gör teater. Det är aktivitet där jag använder de här ämnena..."

"... det är bild, litteratur, musik, hur vi jobbar med dem. Det kan vara kollage. Det är det som barn gör med färg - barn målar[eller] ritat. Relationen mellan skapande och estetik. Vi läser böcker och sjunger. Berättar egna historier..."

Här ser jag att förskollärare sammankopplar skapande och estetik med arbete med de estetiska ämnena. Jag tolkar dessa uttalanden som att relationen i både skapande och estetik innehåller arbete med bild, musik, litteratur, sång och teater.

Att det som skapande och estetik knyts ihop genom arbete med de estetiska ämnena kan även ses i följande citat i denna kategori.

De flesta pedagoger förklarar att kopplingen mellan skapande verksamhet och estetik handlar om känslor, olika emotioner, som kan vara både positiva och negativa, upplevelser, uppfattningar samt om en känsla för världen. Skapande arbete med bild, sång, dans och litteratur påverkar och främjar utveckling av barns känslor, emotioner, upplevelser, inre tankar om omgivningen som uppstår i processen, så skapas en egen värld, det sker utveckling hos barnen som personer, som individer.

“Vi jobbar inte med bild eller lera, litteratur eller sång för att göra konstnärer. Viktigast är barns känslor, emotioner, upplevelser som de får genom skapande av t.ex. bild eller kollage, att det de skapat är fint eller inte, ger glädje eller inte. ... det skapar en inre värld. Känslor. Det är skapande och estetik. Barn lär sig se något i det de andra och det de själva gör... lär sig genom... Barn utvecklas som individer genom det de målar, skapar, [de utvecklar sin] personlighet...”

I detta citat tolkar jag sammanhanget mellan skapande och estetik som att genom arbete med skapande, när barn gör bilder, kollage, målar eller arbetar med lera, litteratur, sång, och även när de ser hur andra gör, uppstår känslor. Känslor, emotioner, upplevelser, positiva eller negativa som barn får under skapande, handlar om både skapande och estetik. Dessutom tolkar jag pedagogens uttalande som att genom skapande och känslor utvecklas barnen till individer.

Förskollärarnas uttalanden om att de ser kopplingen mellan skapande och estetik, att både förståelse handlar om arbete med estetiska ämnena och om känslor, upplevelse och emotioner, kan även urskiljas i de två nedanstående citaten i denna kategori.

Pedagoger säger att de inte använder ordet estetik, istället använder de andra ord såsom ”skapa” eller ”göra”. De förklarar att själva skapandet i sig bär med sig känslor, upplevelser och är i sådana fall sammanknutna med estetik. De menar att skapande och estetik utbytbara, närliggande förståelse:

“... när föräldrar kommer och hämtar barnen och frågar om vad vi har gjort idag säger vi att vi arbetade med bildskapande, och pratade om känslor. Vi säger inte att vi arbetade med estetik... man kan säga samma om skapande och estetik... om man skapar en bild eller skulptur är det skapande och handlar om estetik...”

“... jag använder inte ordet estetik, för barnen säger jag måla, rita, skapa. Själv tänker jag att bild, musik är skapande. Någon skapar något. Det ger känslor, emotioner det är estetik... ju... man kan säga att skapande och estetik står nära varandra... för barnen”

Jag tolkar de två förskollärarnas uttalanden som att estetik och skapande står nära varandra eftersom de båda handlar om arbete med sådana ämnen som bild och musik. Både skapande och estetik innehåller känslor och emotioner och handlar om något som skapats. Detta förklarar förskollärarna genom att de använder ordet skapa istället estetik.

4.5. Kategori 5. Pedagoger likställer skapande verksamhet med kreativitet.

Några pedagoger hänvisar till att skapande verksamhet handlar om kreativitet, d.v.s. kreativ aktivitet. Det handlar om att barn använder sin erfarenhet, sina tankar, idéer, kognition, förmågor att hitta lösningar. Barnen nyttjar sin fantasi, känslor och upplevelser för att skapa någonting. När barn skapar någonting, ett ting eller en bild, uttrycker de sig och sina känslor. De gör något på sitt eget sätt utifrån egna framställningar. De kan skapa en egen helt ny sak eller något gammal med nya idéer, beroende på det mål som pedagogen och aktiviteten har.

“... skapande för mig betyder också kreativitet. Hur gör de, vad gör de, på vilket sätt, hur barn använder fantasi när de målar, ritar eller gör något av papper och lim, hur de använder logik, hur de tänker, hur de känner när de skapar. Nya idéer, ny sak... Ibland de använder gammal erfarenhet t.ex. ur filmer, sagor för att göra en sak, men ibland skapar de någonting nytt, en sak, en bild. Det är beroende på aktivitet och mål...”

Citatet kan tolkas som att förskolläraren förknippar skapande med kreativitet. Barnen kan använda både nya idéer och gammal erfarenhet när de gör nånting. I centrum står hur de använder fantasi, logik och tänkande för och på vilket sätt något skapas.

Pedagoger talar om att skapande främjar barns utveckling av kreativitet, fantasi och känslor. Genom arbete med estetiska ämnen såsom bild, musik, sång, dans och litteratur får barnen upplevelser som är viktiga för deras utveckling av fantasi, kreativitet, känslor, skapande av en egen inre värld och deras utveckling som personer.

“... det händer känsloutveckling när barn använder sina sinnen [och när de] hör, ser och sedan gör det är viktigt för upplevelsen. Även de sinnena utvecklas. De tittar på bild och funderar på det och därefter skapar eget, det uppstår känslor om det de sett och skapat - om det är fint eller inte. Fantasi och kreativitet utvecklas. Musik är alltid känslor, var och en i en egen värld. Dans ger glädje och positiva emotioner. Vi upplever omgivningen...”

Jag tolkar detta citat som att arbete med skapande och estetiska ämnen så som bild, musik och dans främjar utveckling av kreativitet, fantasi och känslor. När barnen tittar på bild eller när de lyssnar på musik så uppstår känslor och tankar och detta gynnar barns skapande. Fantasi och kreativitet utvecklas genom det barnet skapar. Musik och dans bär med sig känslor, emotioner och skapar en egen värld.

4.6. Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar resultatet av studien att förskolelärare ser på skapande verksamhet som en process där något tillverkas, en process där barn utvecklas som individer, ett medel och en ämnesintegration för att utveckla färdigheter och kunskaper (lära). Pedagoger likställer skapande verksamhet med estetik och kreativitet. Skapande verksamhet har betydelse för utveckling av färdigheter och kunskaper som språk, matematik, naturkunskap samt motorik. Skapande verksamhet främjar utveckling av personlighet, inre värld, kognition, tänkande, fantasi, känslor, kreativitet, kommunikation.

Skapande verksamhet som en process där något tillverkas

Pedagoger förklarar att skapande är en process, en aktivitet, arbete med bild, litteratur, teater, drama, sång, musik samt arbete med olika material så som lera, färg där något tillverkas. Skapande verksamhet handlar om att barnen konstruerar, bygger, målar, gör collage och tillverkar något av någonting med hjälp av kroppen, de tillverkar en produkt, en yttre produkt. Skapande verksamhet är en process där barnen tillverkar musik, sång, dans, rörelse och teater.

Skapande verksamhet handlar också om inre produkter: självuppfattning, egenskaper, förståelse för egna förmågor, utveckling av personlighet, känslor, upplevelser och självförtroende som skapas under tillverkandeprocessen. Skapande kan ibland vara enbart en process utan något färdigt, yttre resultat kopplat till barnets ålder, men inre resultat finns alltid.

Skapande verksamhet som en process där barn utvecklas som individer

Pedagoger menar att skapande verksamhetsprocess finns där barns utveckling som individer sker, deras inre värld och uppfattning om sig själva. Skapande verksamhet är viktig för denna typ av utveckling. Skapande har en inverkan på självuppfattning, självförtroende och den inre bilden, den inre upplevelsen, genom att barnen uppfattar och interagerar med omgivningen, genom det de gör själva. Skapande verksamhet är en process där individens personligheter utvecklas genom det barnen skapar, genom förståelse för egna förmågor. Förskollärare ser på skapande verksamhet som en process där barn utvecklas som individer genom kommunikation. Det sker under skapandeprocessen när barnen samtalar med varandra om det de gör själva och det andra barn gör, samt när de samtalar med pedagogen. Förskollärare talar om att skapande verksamhet är en process där barn utvecklas som individer genom utveckling av fin- och grovmotorik. Utveckling av det fysiska, d.v.s. kroppens förmågor, det som sker i skapande aktiviteter påverkar självuppfattningen, självförtroendet och de personliga egenskaperna. Skapande verksamhet är en process som främjar barns utveckling som individer och deras utveckling av kognitiva förmågor, tänkande, logik, förmåga att lösa problem, fundera, dra slutsatser, kreativa förmåga, fantasi, minne samt uppmärksamhet.

Skapande verksamhet som ett medel för att utveckla andra färdigheter och kunskaper (lära)

Pedagoger ser skapande verksamhet som medel och mål för arbete med barn, redskap för undervisning och utveckling av barnens kunskaper, förståelse och färdigheter. Det är medel för utveckling av matematik, språk, naturkunskap samt kommunikation. Dessutom är det ett bra medel för utveckling av känslor, tankar, upplevelser och emotioner. Skapande verksamhet som medel för barnens lärande och utveckling handlar om den omgivande miljön, instrument och material som finns i pedagogisk verksamhet och som är hjälpmedel för barn i skapandet, det främjar utveckling och lärande. Skapande verksamhet är viktigt för barnens kunskaper och utveckling i språk, matematik och naturkunskap. I denna ålder är det bästa sättet för barnen att lära sig att göra någonting, när de upplever att det är intressant och roligt. Skapande aktiviteter utvecklar kommunikationsförmågor. Detta sker genom samarbete och samtal mellan barnen och mellan barn och pedagoger. Förskollärare sammankopplar skapande verksamhet med estetiska läroprocesser som arbete med ämnen såsom bild, musik, drama och integration av dessa, samt med matematik, språk och naturkunskap. Det handlar om integration av flera ämnen som t.ex. musik, bild och språk, naturvetenskap och skapande/konstruktion. Skapande och estetiska läroprocesser har betydelse som medel och/eller mål för undervisning och arbete med barn.

Skapande verksamhet likställs med estetik

Pedagoger sammankopplar skapande verksamhet med estetik först och främst i det skapande arbetet med bild, lera, litteratur, musik, teater. Det handlar om aktiviteter med estetiska ämnen där barn skapar, gör någonting eget utifrån aktivitetens syfte och mål, sin egen fantasi, egna upplevelser och egen erfarenhet. Detta sker också genom att de som barn ser hur andra gör och sedan gör de det själva. Pedagoger förknippar båda begreppen skapande och estetik med

känslor, emotioner och upplevelser. Såväl skapande som estetik utvecklar barnet som individ, dess inre värld och förståelse om världen. Vissa pedagoger använder ordet skapande istället för ordet estetik och de förklarar att skapande och estetik står nära varandra eftersom att skapande är nära sammanknutet med känslor, emotioner och upplevelser.

Skapande verksamhet likställs med kreativitet

Några pedagoger förknippar skapande verksamhet med kreativitet vilket handlar om att barnen använder sin fantasi, tankeförmåga, logik, erfarenhet, sina upplevelser och känslor för att skapa en produkt. Det kan vara något helt nytt eller något nytt som skapats av något gammalt. Kreativitet handlar också om problemlösning: hur barn kan göra en produkt ur det material de har. Essensen av kreativitet innebär idéer och egna framställningar om ting. Skapande verksamhet gynnar utveckling av kreativitet, känslor, fantasi, upplevelser, sinnesförmågor och emotioner vilket är viktigt för utformningen av personliga egenskaper, den inre världen.

5. DISKUSSION

Diskussionsdelen innehåller rubrikerna resultatdiskussion, där jag granskar vad som framkommit i undersökningen, metoddiskussion samt didaktiska konsekvenser.

5.1. Resultatdiskussion

Syftet med mitt arbete är att belysa de perspektiv om skapande verksamhet som finns hos förskollärare och dess betydelse för barnens utveckling och lärande. Utgångspunkten för denna studie är definitionen av begreppet skapande. Resultatet som beskriver förskollärares förståelse av och synen på skapande verksamhet, tänker jag, har uppnått syftet med studien och ger förståelse om förskollärares syn på skapande verksamhet. Vidare diskuteras likheter mellan förskollärares tankar och det som framgår av kapitlet Bakgrund i denna studie.

Skapande verksamhet, i förskollärares utsagor i min studie, framställs som en process eller en handling där barn tillverkar något. Det är ett arbete med material som leder till att barnen får en produkt, ett ting. I dessa förskollärares tankar ser jag likheter med Vygotskij (1995), som skriver att skapande (kreativitet och kreativa aktiviteter) handlar om produktion av nya ting och reproduktion som återskapande. Förskollärare binder ihop skapande verksamhet med arbete med estetiska ämnen såsom bild, litteratur, musik och teater. Med detta menar pedagoger att barnen målar, ritar, konstruerar, bygger, klistrar, arbetar med lera eller skapar en bild. De skapar alltså inte bara en fysisk produkt, utan de skapar också egna historier, dans, rörelser, sång, musik eller teater. Vygotskij (1995) skriver däremot att skapande (kreativitet och kreativa aktiviteter) handlar om arbete med estetik, konst, bild, litteratur och teater. Pedagogerna i min studie nämner att skapande inte alltid innebär ett färdigt resultat, utan det är själva processen som står i fokus. Här ser jag ett samband med ett uttalande av Granberg (2001) om att småbarns skapande har olika betraktelsesätt. Det kan vara skapande av en sak där tillverkningen av färdig produkt ligger i centrum, eller utforskning av olika tekniker, färg och arbete med material.

Pedagoger nämner att arbetet med skapande verksamhet är förenat med estetik och grundas i estetiska ämnen såsom bild, musik, litteratur och teater. Dessa pedagogers tankar menar jag har likheter med Pramling Samuelssons et.al (2011) uttalande, som handlar om sambandet mellan skapande och estetik i en pedagogisk verksamhet. Denna är kopplad till skapande med material, målning, kollageskapande, dans, musik, poesi och drama. På liknande sätt sammankopplar pedagogerna i min studie skapande verksamhet och estetik med arbete med bild, lera, kollage, sång, läsning av böcker samt musik. Detta arbete med estetiska ämnen är förenat med bildskapande, konstruktion, produktionen av ett ting samt skapande arbetet med musik, dans och litteratur. Flera pedagoger säger att de använder ordet skapande istället för estetik i samtal med barn och föräldrar. Detta motsvarar det som Pramling Samuelsson et.al (2011) skriver om att ordet skapande ersatts av ordet estetik, oftast i förskollärares uttalanden, och ser närmast en sammankoppling mellan de två förståelserna eftersom dessa handlar om arbete med estetiska ämnen och tillverkningen av något. Det syns att pedagogerna i min studie har ett liknande synsätt som återspeglas i Pramling Samuelssons tankar och associationer

mellan skapande och estetik. Paulsen (2010) talar om att estetiken medverkar till utveckling av personligheten, känslighet och förmåga att känna sitt inre liv och att estetik handlar om känsla, förtummelse eller upplevelse genom konstnärliga uttryck. Förskollärare i min studie sammankopplar skapande med estetik som utveckling, användning och uttryckandet av känslor och emotioner, vilka kan vara både negativa och positiva. Min uppfattning är att barnen ändå utvecklas genom den upplevelse de får under processen och/eller av resultatet. De får nya tankar om sig själva i samband med omgivningen. Barn utvecklas som individer, utvecklar sin personlighet samt förståelse om den omgivande världen.

Några förskollärare i min studie sammankopplar skapande verksamhet och kreativitet. Vygotskij (1995) skriver om skapande och kreativitet som reproduktion av handlingar och produktioner baserad på erfarenhet, fantasi, känslor, kunskaper samt yttre och inre personlig utveckling. Det framgår att förskollärarna i min studie pratar om skapande verksamhet och kreativitet på liknande sätt: att det handlar om att vid barns skapande av någonting används deras känslor, fantasi, kunskaper, personlighet, egenskaper, deras inre värld samt hur de uttrycker upplevelser och emotioner. Jag upplever att båda definitionerna av skapande och kreativitet binds, av förskollärarna, ihop även med kognitiv förmåga, barnens sätt att tänka, få idéer samt sätt att lösa problem och erfarenhet. Det handlar också om att barn skapar ett nytt eller gammalt ting, skapar utifrån den egna föreställningen och på eget sätt. Detta liknar också forskningen av Ping Cheung & Mo Ching Mok (2013) om kreativitet, där pedagogers definitioner av kreativitet är mer associerat med produktion, kognitiv förmåga, estetik, personliga egenskaper, fantasi, idéer, uttryck och konstbaserad syn på kreativitet. Förskollärarna i min studie nämner arbetet med de estetiska ämnena när de pratar om skapande verksamhet och kreativitet. Det är intressant att förskollärarna i min studie har liknande tankar när de pratar om skapande som produktion, precis som i Ping Cheungas & Mo Ching Moks (2013) har i sin forskning om kreativitet. Deras forskning handlar om kreativitet som produktion, skapande av nya produkter och reproduktion av gamla produkter. Förskollärarna i min studie pratar om skapande verksamhet som en process där barnen tillverkar någonting och pedagogerna, på liknande sätt som Ping Cheungas & Mo Ching Moks (2013) skriver om kreativitet, säger att den resulterande produkten som barnen gjort inte alltid är det viktigaste. Viktigast är snarare den inre och yttre processen, där barn får uppleva känslor och skapar sig en uppfattning om sina egna möjligheter.

I min undersökning framkommer det att förskollärare har synsätt om att skapande verksamhet kan ses som medel i lärandet och i den pedagogiska verksamheten för barnens utveckling av färdigheter och kunskaper. Detta upplever jag är en likhet med Pramling Samuelsson et. al (2011) som talar om att skapandets innehåll kan, som mål och medel, utgå från vad som ska uppnås och utvecklas: ett kunnande, en färdighet, eller att skaffa sig förståelse. Pedagogerna nämner skapande verksamhet som ett bra medel, verktyg för att arbeta med barn och för lärande och utveckling av barns färdigheter och kunskaper såsom matematik, språk, naturkunskap och förbättrad kommunikation. På tal om skapande verksamhet som medel för att utveckla färdigheter och kunskaper, lärande, betonar förskollärarna betydelsen av förskolans miljö, instrument och material som medel för skapandeprocesser. Vidare ser jag liknande tankar mellan förskollärarna i min studie och Pramling Samuelsson och Forsberg Ahlcróna. Pramling Samuelsson et.al (2011) skriver att ofta betyder skapande för barn i yngre åldrar att skapa med material. Forsberg Ahlcróna (2016, s.109) skriver om vilken viktig roll förskolans miljö och material spelar för barnens kreativitet och inspiration, utveckling och lärande samt att idéer visas genom att skapa med material. Förskollärarna pratar på liknande sätt om att den omgivande miljö, material och instrument ger inspiration, idéer samt tankar om att skapa

någotning. Dessutom får barn kunskaper genom förskolans miljö och användning av instrument.

Förskollärare i min studie likställer skapande verksamhet med estetiska läroprocesser och integration mellan ämnen och medel för barns lärande och utveckling. Integration förklaras som föreningen av aktiviteter i den skapandeprocessen, de estetiska ämnena, och matematik, språk eller naturkunskap som i sin tur ses som medel för lärande. I dessa förskollärares tankar kring estetiska läroprocesser som integrerad inläring finns likhet med Hansson Stenhammars (2015) tankar om att estetiska läroprocesser är skapande i sin natur och handlar om ett samspel mellan ämnen. De utgör således ett integrerat lärande som förenar de estetiska ämnena med andra ämnen än de estetiska. Aerila & Rönkkös (2013) hävdar i sin forskning att en integrerad inlärningsprocess med skapande och estetiska ämnen är ett användbart verktyg för lärande. Karlsson Häikiö (2012) skriver att estetiska uttryckssätt är sätt och metoder för lärande i språk, matematik och naturkunskap. Ur förskollärarnas utsagor syns det att pedagoger arbetar integrerat med skapande, de estetiska ämnena och t.ex. med sådana ämnen som matematik, språk och naturkunskap. Pedagogerna förklarar att det är ett bra medel att undervisa på, att lära ut kunskaper på och är det mest passande sättet för att främja barns utveckling i denna ålder. Min uppfattning är att förskollärarna menar att arbetet med skapande verksamhet är ett bra medel för lärande och ett bra sätt att ge kunskap på eftersom majoriteten av barnen upplever att skapande är roligt och intressant när man använder detta i arbete/lärande inom olika områden och i samband med andra olika ämnen. Detta främjar barnens intresse och nyfikenhet inför aktiviteterna och genom detta sätt får de nya kunskaper samtidigt som de bearbetar gamla kunskaper, får erfarenhet, utvecklas fysiskt samt utvecklar grov- och finmotorik. Barnen utvecklas även personligen och socialt. Utifrån hela studien uppfattar jag att skapande är en huvudaktivitet i hela den pedagogiska verksamheten. Min förståelse är också att skapande verksamhet är viktigt eftersom man kan urskilja det som en oskiljaktig del av hela den pedagogiska verksamheten.

Resultatet av min studie visar också att pedagoger ser på skapande verksamhet som en process där det sker en utveckling hos barnen som individen. Detta kan likställas med uttalande av Malmström (2016) som säger att under skapande processen stimuleras barnens självförtroende, självbild och utvecklandet av identiteten. Under skapande processen överförs också den inre världen och känslan till både processen och resultatet. Pedagogerna hänvisar till skapande som en process som utvecklar barnens personlighet, kognition, kommunikation och socialisation och som inverkar på utvecklingen av identiteten. Vygotskij (1995) skriver att de estetiska ämnena och skapandet utvecklar barns kognitiva förmågor och tänkande samt även språk, sociokulturella relationer och föreställningar om världen. Wiessenrieder (2008) säger att skapande hjälper till att utveckla kommunikationen med andra och medverkar till att utveckla relationerna med andra. Pedagogerna nämner att kommunikation och socialisation utvecklas genom samtal med pedagoger och med de andra barnen under den skapande aktiviteten. I förskollärarnas utsagor framgår det att kognitiv utveckling genom skapande sker när barnen försöker lösa problem, hitta vägar för detta, diskuterar med pedagogen och förklarar hur man kan göra och varför. Att prata om skapande verksamhet och utveckling av färdigheter handlar om hur förskollärarna bidrar till utveckling av sådana färdigheter som fin- och grovmotorik, koordination, balans och bildande av muskler hos barnen. Min uppfattning om pedagogernas tankar i relation till utveckling av motorik i skapande är att det påverkar barnens identitet och personlighet. Under skapandeprocesser ser och uppfattar barnen vad de kan eller inte, de kan se framsteg. Att utveckla motorik genom skapande hjälper barnen att bearbeta känslor och ångest, vilket främjar bildandet av självkänslan och självuppfattningen. Dessa förskollärares tankar kan likställas med Osnens, Skaug & Eid Kaarby (2012, s.120) som hänvisar till

undersökningar om att det finns ett samband mellan motorik och olika utvecklingsområden såsom den social-emotionella, själv uppfattningen samt självförtroendet.

5.2. Metoddiskussion

Med hänsyn till forskningsmetoden för denna studie har jag sökt bilda mig en fördjupad uppfattning om förskollärares tankar och funderingar kring min frågeställning och det studerade ämnet. Kvalitativ forskning, som den beskrivs av Bryman (2011), ger subjektiv och tolkande information. Lökken & Söbstad (1995, s.94) skriver att intervju är en metod där man kan få en inblick i den inre verkligheten. Fejes och Thornberg (2014) skriver att fenomenografisk intervju är halvstrukturerad och kan ge innehållsrika och fullständiga svar. Jag anser att fenomenografisk intervju är lämplig som kvalitativ forskningsmetod och passande för undersökningens syfte. Med denna metod har jag kunnat tolka in tillräckligt tydlig och kärnfull information.

Lökken & Söbstad (1995) skriver att kvalitativ intervju, med intervjuguide som bara innehåller ramfrågor, är en ganska flexibel metod där man skapar nya frågor utifrån respondentens svar. En sådan typ av intervju gav mig frihet och möjlighet att styra intervjun i olika riktningar. Jag har därför kunnat anpassa frågorna och ställa nya frågor utifrån förskollärarnas svar och funderingar. Detta gav en djupare inblick i och förståelse för svaren och intervjuguidens frågor. Alla förskollärarnas svar var olika: vissa svarade djupt och intresserat, med detaljer och breda funderingar. Andra pedagoger hade en tendens att svara konkret men begränsat, dessa svar gav inte lika stor substans för analysen. Intervjumetoden gav mig möjlighet att styra samtalet och gå tillbaka till frågorna som ställdes vid tidigare moment under intervjun i syfte att uppnå ett önskat djup i svaren. Den halvstrukturerade metoden med öppna frågor gav förskollärarna utrymme att uttrycka sig kärnfullt samt att känna sig avslappnade och bekväma. Vid vissa tillfällen liknade intervjun ett vanligt informellt samtal, där frågor ställdes spontant. Trost (2005) säger att intervju med inspelning ger möjlighet att bearbeta egna fel. Efter den första intervjun bearbetade jag mina fel i frågeställningarna och hittade nya sätt att föra samtalet och ställa frågor. Med denna insikt blev nästa intervju mer intressant, djupgående och hade bättre flöde. Intervjuer med inspelningar är bra och bekvämt, det är en metod som är bättre lämpad för bearbetning och analys av material eftersom den ger möjlighet att detaljerat granska förskollärares svar utan att missa nödvändig information. Vid val av förskolor och pedagoger har inget specifikt mål följts, så som att t.ex. intervju konkreta förskolor eller pedagogers syn på ämnet, oavsett om dessa har stor eller liten arbetserfarenhet. Valet av förskolor kan ses som ett slumpmässigt urval. Målet med studie har varit att belysa pedagogernas tankar och deras egna åsikter om ämnet som studeras. I det här fallet anser jag att valet av förskollärare och förskolor inte har påverkat resultatet, vare sig positivt eller negativt. Oavsett hur breda, djupa, intressanta, och på något sätt liknande, citat jag än kunnat framställa anser jag mig beroende av förskollärarnas egen förmåga att beskriva sina tankar, erfarenheter och kunskaper. I detta fall anser jag att det inte går att förutse hur brett, konkret, öppet eller liknande personerna kommer att svara på intervjufrågorna under intervjuerna. Jag upplever att den kvalitativa fenomenografiska intervjun som metod är relevant för denna studie och täckte syftet med detta arbete på ett bra sätt.

Fenomenografisk analysmetod, som presenterats av Fejes & Thornberg (2014) i sju steg, gav en klar och tydlig struktur och visade sig vara ett lämpligt sätt för att bearbeta materialet. Varje steg i analysen följer en logisk utveckling, vilket gav mig en möjlighet att urskilja likheter och skillnader i pedagogernas tankar, samt sammanställa en omfattande bild av ämnet som studeras.

5.3. Didaktiska konsekvenser

Denna studie ger en bild av uppfattningar kring skapande verksamhet, hur det kan tolkas och hur det kan användas i pedagogisk verksamhet inom arbete med barn: som mål eller medel, eller både och, i integrerat arbete samt som estetiska läroprocesser. Man kan inte utesluta arbete med skapande. Skapande verksamhet är viktigt för barns utveckling och lärande speciellt i förskoleåldern. Det sker mycket i den skapande verksamheten. Barn utvecklar förståelse, färdigheter, och utvecklas som individer. Resultatet av arbete med skapande verksamhet är den externa eller interna produkten där barnet reflekterar, speglar sina intryck och livserfarenheter. Genom att synliggöra de olika uppfattningarna kan man lättare orientera sig och medvetandegöra vad det egentligen är vi vill använda skapande verksamhet till. Förståelse för skapande verksamhet i arbete ger breda möjligheter att prioritera inriktningen av det pedagogiska arbetet. Skapande verksamhet kan betraktas som en integrerad indikator, ett instrument i förskollärans arbete, oavsett hur varierande det pedagogiska arbetet är. Utifrån studiens resultat står det klart att pedagoger betraktar skapande som sätt, mål och medel i pedagogiskt arbete samt förhållanden mellan estetik, kreativitet och estetiska läroprocesser. De flesta pedagogerna säger att de inte jobbar med skapande aktiviteter varje dag. Det beror på barnens intresse, planeringar, de andra pedagogernas tankar, tid för dokumentationshantering och hela den pedagogiska verksamheten. Om man inte arbetar med skapande vid planerade aktiviteter kommer barn ändå att skapa, måla, limma och klistra under den fria aktiviteten. Pedagoger nämner betydelsen av Läroplan för förskolor (Lpfö 98, rev.2016.) i arbetet med skapande verksamhet där det står hur man bör organisera pedagogisk verksamhet och arbete med barn och skapande. Förskollärare försöker vara varierande i aktiviteterna vid planeringen av sitt pedagogiska arbete. Skapande verksamhet omfattar hela den pedagogiska verksamheten. Hansson Stenhammar (2015) kommer, i sin forskning om situationen med estetik, de estetiska ämnenas skapande aktiviteter och läroprocessernas situation i skolan, fram till att dessa är på väg att försvinna och hon kallar skolan för en ”avestetiserad” skola. Häikiö (2007) säger att skapande verksamhet i pedagogiskt arbete inte kan skiljas från övrig verksamhet. I Sverige har arbetet med estetiska uttrycksformer genom skapande aktiviteter en stark position, menar hon. Jag upplever, utifrån pedagogernas uttalanden i min studie, att skapande verksamhet och arbete med estetiska ämnen har en betydelsefull roll i den pedagogiska verksamheten oavsett hur varierande det pedagogiska arbetet är. Det är fortfarande en av huvudaktiviteterna inom pedagogiskt arbete därför att även om pedagogerna inte arbetar med skapande aktiviteter finns det ändå alltid med i hela den pedagogiska verksamheten som fria aktiviteter.

REFERENSER:

- Aerila, J.A. & Rönkkö, ML. (2015). *Integrating Literature with Craft in a Learning Process with Creative Elements*. *Early Childhood Education Journal*, ss. 89-98.
Tillgängligt: <https://doi-org./10.1007/s10643-013-0626-1>
- Bendroth Karlsson, Marie & Karlsson Häikiö, Tarja (2014) *Bild, konst och medier för yngre barn. Kulturella redskap och pedagogiska perspektiv*. 1 Uppl. Studentlitteratur AB: Lund
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 Uppl. Studentlitteratur AB: Lund
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Cheung, Rebecca Hun Ping, & Mok, Magdalena Mo Ching (2013). *A study of early childhood teachers' conceptions of creativity in Hong Kong*. *Educational Psychology*, ss. 119-133.
Tillgängligt: <https://doi.org/10.1080/01443410.2012.735645>
- Dahlbeck, Per & Persson, Sven (2010) *Estetik i förskolan*. I *Riddersporre, Bim & Persson, Sven. Utbildningsvetenskap för förskolan*. Natur & kultur: Stockholm
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2014). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Liber: Stockholm
- Forsberg Ahlcrona, Mirella (2016). *Kreativitet i förskolan*. 1 Uppl. Studentlitteratur AB: Lund
- Granberg, Ann (2001). *Småbarns bild - och formskapande - lek med former, färger och linjer*. Liber AB
- Hansson Stenhammar, Marie-Louise (2015). *En avestetiserad skol- och lärandekultur - En studie om lärprocessers estetiska dimensioner*. GUPEA Tillgängligt: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/38364/1/gupea_2077_38364_1.pdf
- Häikiö, Tarja (2007). *Barns estetiska läroprocesser: Atelierista i förskola och skola*. Göteborg.
- Larsson, Staffan (1986). *Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi*. Studentlitteratur: Lund
- Levin, Annika (red.) (2012). *Knack, knack! Finns det några skapande barn här? I Klerfelt, Anna & Qvarsell, Birgitta. Kultur, estetik och barns rätt i pedagogiken*. Gleerú: Malmö
- Lindstrand, Fredrik & Selander, Staffan (2009). *Estetiska läroprocesser*. 1 Uppl. Studentlitteratur AB: Lund
- Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. uppl.] (2016). Stockholm: Skolverket
- Löfdahl, Annika, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Liber: Stockholm
- Lökken, Gunvor & Söbstad, Frode. (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Studentlitteratur: Lund

Magne Holme, Idar & Krohn Solvang, Bernt (1991). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur: Lund

Malmström, Elisabet (2006). *Estetisk pedagogik och lärande. Processer i bildskapandet, delaktighet oh erkännande*. Kristianstad

Osnes, Heid, Skaug, Hilde Nancy & Eid Kaarby, Karen Marie, (2010). *Kropp, rörelse och hälsa i förskolan*. Studentlitteratur AB: Lund

Paulsen, Brit (2009). *Estetik i förskolan*. Studentlitteratur: Lund

Phillips, Tove (2014) *Skapande verksamhet*. 1Uppl. Gleerups Utbildning AB: Malmö

Pramling Samuelsson, Ingrid, Asplund Carlsson, Maj, Olsson, Bengt, Pramling, Niklas & Wallerstedt, Cecilia (2011). *Konsten att lära barn estetik*. 2 Uppl. Falun

Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur: Lund

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vygotskij, Lev S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Daidalos AB: Göteborg

Uljens, Michael (1989). *Fenomenografi - forskning om uppfattningar*. Studentlitteratur: Lund

Weissenrieder, Elisabeth (2008). *Skapande kraft för kunskap och utveckling*. 1Uppl. Tallinn

Wiklund, Ulla. (2009). *När kulturen knackar på skolans dörr*. Malmö: Sveriges Utbildningsradio AB

BILAGA1:

Intervjuguide:

- **Vad betyder skapande för dig som begrepp?** Vad innebär skapande verksamhet för dig?
- **Vilken betydelse har skapande verksamhet för barnens utveckling?** Vad man kan uppnå genom skapande verksamhet? Vad utvecklas?
- **Vilken betydelse har skapande verksamhet för lärande?** Vilken funktion/betydelse anser du att arbete med skapande har? På vilket sätt kan man använda skapande i pedagogiskt arbete? Kan du ge exempel?
- **Vilket samband ser du mellan skapande verksamhet och estetik?**
- **Vilket samband ser du mellan skapande verksamhet och estetiska lärprocesser?**
- **Vilken betydelse har skapande för pedagogisk verksamhet?** Hur ofta arbetar du med skapande? Anser du att det är viktigt för barnen, för pedagogisk verksamhet att arbeta med skapande i läroprocesserna? Varför?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se